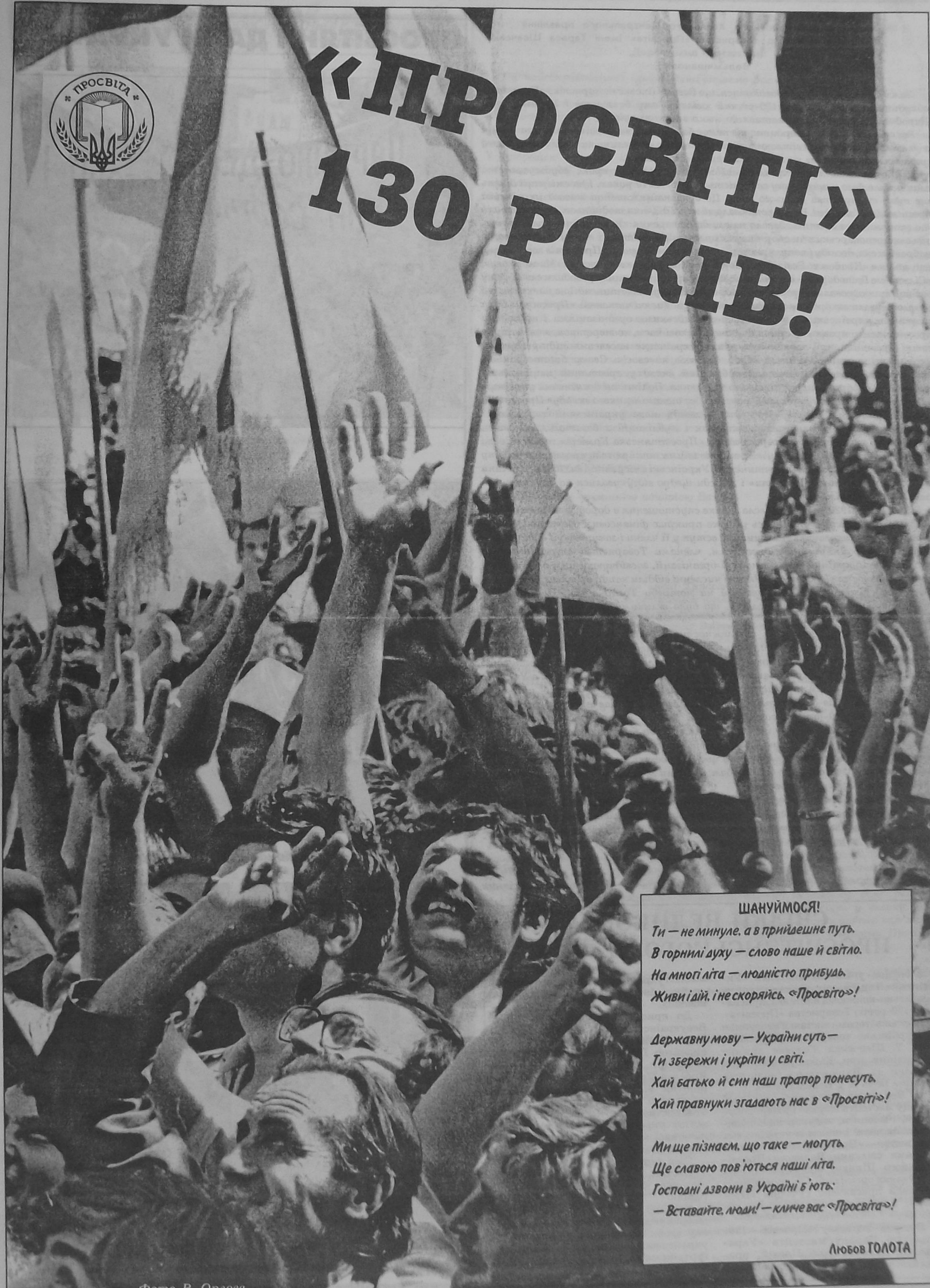

«ПРОСВІТІ» 130 РОКІВ!

ШАНУЙМОСЯ!

*Ти — не минуле, а в прийдешнє путь.
В горнилі духу — слово наше й світло.
На многі літа — людністю прибудь,
Живи і дій, і не скоряйся. «Просвіто»!*

*Державну мову — України суть —
Ти збережи і укріпи у світі.
Хай батько й син наш прапор понесуть,
Хай правнуки згадають нас в «Просвіті»!*

*Ми ще пізнаєм, що таке — могуть,
Ще славою пов'юються наші літа,
Господні дзвони в Україні б'ють:
— Вставайте, люди! — кличе вас «Просвіта»!*

Любов ГОЛОТА

До Шановного Хвального Центрального правління
Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка

Вельмишановні!

Нам дуже приємно було довідатися, що Всеукраїнське товариство «Просвіта» обходить свій великий 130-річний ювілей. Тому дозволяю і Українському Народному Союзу приєднатися до цього великого свята.

Без сумніву можна твердити, що немає багато інших українських організацій з такою довгою та світлою історією і такими великими заслугами перед українським народом, як має Товариство «Просвіта».

Це Товариство просвічувало наш народ у рідному краю, збуджувало та зміцнювало його національну свідомість у 1868—1940 роках. І на еміграції діють ще такі товариства до цього часу. Це була найважливіша масова українська організація в Галичині. Вона охоплювала чи не всі ділянки тодішнього національного та економічного життя, давала почин до створення культурних, політичних, сільськогосподарських чи спортивних організацій («Сокіл» і «Січ»). З часом вони, набравши сил, досвіду і популярності, усамостійнювалися. «Просвіті» завдячуємо існуванням «Крайового Ревізійного Союзу», «Молочарського Союзу», «Маслосоюзу», «Сільського Господаря» — організацій, які створили, підняли і проводили економічну освіту, вишколювали торговельні кадри, призначували стипендії на навчання та налагоджували закордонні торговельні зв'язки. Тисячі читальні «Просвіти» були головними українськими національно-громадськими організаціями і проводили просвітнянську працю, творили ощаднопошуківі каси, кооперативи, молочарні, а сотні крамниць при читальнях учили українське населення підтримувати українське купецтво кличем: «Свій до свого по своє!». Своєю багатогранною діяльністю «Просвіта» внесла найбільший вклад у зростання національної свідомості і добробуту українського населення. Політичні досягнення українців у Галичині до 1918 року не були б можливі без такого великого вкладу «Просвіти».

Видавнича діяльність «Просвіти» завжди мала український характер і охоплювала сотні тисяч різних книжок і публікацій з багатомільйоновими тиражами, які тут і не перерахувати. «Просвітнянська Комісія» при УНСозі закуповувала тисячі книжок у «Просвіті» і ними поширювала просвітню роботу на північноамериканському континенті. Українські емігранти, виїждячі з Галичини високо цінили працю «Просвіти» і завжди щедро відгукувалися на потреби цієї заслуженої організації.

Війна 1914—1920 років принесла велике спустошення в доробку «Просвіти». В 1922 році Товариство опинилось у дуже прикритих фінансових обставинах. Тоді «Просвіта» кинула клич в Америці про вступ у її члени і закупівлю її видань. Цей заклик був прийнятий з піднесенням, членами Товариства ставали окремі американські українці, цілі громади й організації, засвідчуючи цим свою високу оцінку діяльності «Просвіти». Окремі численні відділи нашої організації щорічно проводили спеціальні збірки дотацій на потреби Товариства «Просвіта», а передані суми сягали тисяч доларів, що було великими грошми для тодішніх емігрантів.

Після здобуття Україною незалежності Український Народний Союз з радістю прийняв вістку про відновлення «Просвіти». Співпраця Всеукраїнського Товариства «Просвіта» і УНСоюзу відразу пов'язалася, коли наші дві організації стали співспонсором програми навчання англійської розмовної мови в Україні. Ця наша спільна акція триває під час літніх місяців уже 8 років. У ній взяли участь 400 учителів-добровольців із різних країн світу, навчаючи слухачів у 24-х областях та 80-ти містах України. З наших курсів уже скористалися приблизно 8 тисяч слухачів і відгук про них всюди був позитивний.

Наша установа щиро вдячна Товариству «Просвіта», а насамперед його голові Павлові Мовчану за тісну співпрацю у цьому проекті, без чого проект не був би здійснений. Заразом дякуємо всім особам, які були зв'язані з цим проектом і яким завдячуємо успіхом цієї програми.

Український Народний Союз із його Головним Урядом і членством шле щирий привіт усім, хто трудиться для добра і розвитку Товариства «Просвіта», хто в сучасних скрутних економічних обставинах вірно і наполегливо працював для добра рідного українського народу.

Уляна ДЯЧУК,
предсідник

СВІДКИ ВЕЛИКОГО ПРОСВІТЯНСЬКОГО ШЛЯХУ

3 грудня у Палаці мистецтв «Український дім» відкрилася документально-книжкова виставка, присвячена 130-річчю Товариства «Просвіта». Створенням виставки виступили Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Т. Шевченка, Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України та Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

У Великому виставковому залі Палацу мистецтв зібрано архівні документи, часописи, видання найповажнішого за віком і чином із українських товариств — «Просвіти», що є красномовними свідками Великого Просвітнянського Шляху, від перших днів заснування організації. Окремий розділ виставки присвячено сучасній «Просвіті», представлено світлина, документи.

Відкрив виставку «Просвіті-130» директор Палацу мистецтв «Український дім» Валерій Плохій, привітавши відвідувачів з визначною подією

в житті українського народу — ювілеєм «найукраїннішої із українських організацій».

До присутніх промовляли голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка Павло Мовчан, директор Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України Ярослав Пиріг та відомий український політик Михайло Горинь. Промовці окреслили славетну путь, пройдену Товариством, його непереможну роль у житті українства задля досягнення найвищої мети — здобуття Україною незалежності.

Слід нагадати:

Виставка працюватиме до 13 грудня щоденно, крім понеділка, з 10 до 18 години.

Спішімо долучитися до цілющих джерел українства, відчутти подих історії, яку творила і творить наймасовіша з українських організацій — «Просвіта», гуртуймося в єдину просвітнянську сім'ю, ставаймо її членами.

ПРОСВІТЯНИ ДАЛИ УКРАЇНІ

національну ідею

національну символіку

соборність

ФОТОЛІТОПИС НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ «ПРОСВІТИ»
(ФОТОКОР В. ОРЛОВ)

Чикаго. 3 грудня 1998 р.

Дорогі наші просвітяни!

стійкість переконань

патріотичний молодіжний рух

згуртували навколо «Просвіти»
національну еліту

Від найсокровенніших глибин душі вітаємо Вас з чудовим ювілеєм!
Бажаємо Вам мудрості, витривалості, працелюбства і Божого благословіння!
Тернисту дорогу Ви обрали собі, але нею можуть іти тільки сильні духом, непохитні вірою в свою правоту і ті, хто безмежно любить свій народ і бажає йому кращої долі. Важкою була доля українського просвітителя з незапам'ятних часів. Але Ваша праця завжди торкалася найпотаємніших струн людської душі і сторицею пошани і зцілення людської гідності відзивалася в нашому талановитому, але окраденому народові. Ми тут на поселенні маємо українських просвітян і тому, мабуть, нам не стало чужим наше слово, наша ідея, наша далека, але завжди рідна Україна.

Ми постійно відчуємо і Вашу подиву гідну працю і живемо надією, що аж тепер засіяне Вами і Вашими великими попередниками зерно дасть на правду багатий урожай і це буде найбільшою нагородою для Вас, а нашому народові допоможе сказати цілому світові про себе як про народ самобутній, який збагатив європейську і світову культуру, науку і цивілізацію. Ми завжди були і будемо раді співпрацювати з Вашим Товариством, бо Ви одні з тих, хто відновлює душу нашого народу, щоб ми ніколи більше не були на задвірках історії. І нам небайдужа доля нашого народу. Ми простягаємо нашу дружню руку кожній організації, яка хоче допомогти матеріально своєму краю і співпраці з нами. Вже з багатьма у нас налагодилися дружні ділові відносини на взаємовигідній основі і це приносить матеріальний достаток людям в Україні.

У Вашому скромному зовні будинку ми завжди відчували те велике горіння людських сердець, людських мрій, людської нескореності, і ми з великою пошаною і любов'ю йшли до нього і далі будемо приходити, щоб набратися того Прометеевого вогню, який зберіг нас у віках. Нас болять Ваші болі, нас турбують Ваші негаразди, бо ми діти одного народу. Але ми певні, що з такими людьми, як Ви, нам таки буде сіяти просвічене сонце і на Тарасовій землі: «Врага не буде супостата...»!

Ще раз щиро і сердечно вітаємо Вас із преславним ЮВІЛЕЄМ!
ЩАСТИ ВАМ БОЖЕ!

З глибокою і незмінною пошаною Ваш

Богдан ВАТРАЛЬ,
Президент Української Федеральної
Кооперативної Каси «САМОПОМІЧ»

Товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка у Молдові братньо вітає історичну «Просвіту» зі славним ювілеєм, зичить їй вічного продовження у часові та просторі. Для нас, українців усього світу, так важливо мати генний зв'язок з «Просвітою». До її чистих джерел припадаємо ми — до джерел рідної виплеканої мови, до «Просвіти» звертаємося як до світлиці родової пам'яті, через «Просвіту» приєднуємося до гонорової козацької слави.

Працювати у «Просвіті» славно, почесно: ми виховуємо нові покоління УКРАЇНЦІВ. Переживши нашу долю, виживши квітами «Просвіти», ми маємо право називатися з великої літери.

Зі святом, любі, з ювілеєм! А потім — знову до праці.

Галина РОГОВА,
доктор філософії, голова Товариства
«Просвіта» імені Тараса Шевченка
у Молдові

Берестейська «Просвіта» імені Т. Шевченка вітає Вас, дорогі співвітчизники, з визначною датою — 130-річчям від дня заснування Товариства «Просвіта». 130 років — це досить великий відрізок часу, протягом якого «Просвіта» мужіла, гартувалась, кріпла, зазнаючи постійних утисків і поневір'янь. Це був період самоствердження, тривалої і виснажливої боротьби за долю України, її національну незалежність. Велика заслуга «Просвіти» — збереження мови, духовне відродження українського народу — завжди буде в пам'яті нащадків і продовжуватиметься в їхніх ділах. Ваші намагання створити справді незалежну, демократичну, багату і сильну Україну, згуртувати світове українство у велику націю відповідають нашим мріям. З шанобою і вдячністю ми завжди будемо пам'ятати про Вашу підтримку своїх синів і дочок — українців Берестейщини. Прийміть наші найкращі побажання з нагоди вашого ювілею, миру вам, довголіття, здоров'я, щастя!

Михайло ПЕТРУКОВИЧ,
голова правління Берестейської «Просвіти»

ВІТАЮТЬ ПРОСВІТЯН СТОЛИЦІ

Вітання, подяки, грамоти з нагоди ювілею «Просвіти» продовжують надходити як на адресу централі Товариства, так і його об'єднань, організацій, осередків. Усіх їх неможливо умістити на шпальтах нашого часопису. Й усе ж — із потоку останніх надходжень — на адресу Київської крайової організації «Просвіти»:

Грамотою управління освіти м. Києва (начальник — Б. Жебровський) нагороджується Київське крайове об'єднання «Просвіта» імені Тараса Шевченка «за плідну співпрацю із закладами освіти м. Києва у справі патріотичного виховання учнівської молоді та з нагоди 130-річчя «Просвіти».

Наступна грамота на адресу столичної «Просвіти» за підписом заступника Командувача Військ Протиповітряної оборони України з виховної роботи О. Бурківського — «з нагоди 130-річчя Товариства «Просвіта» за тісну співпрацю та значний внесок у розбудову держави, відродження духовності і культури, національної свідомості воїнів, запровадження державної мови у Військах ППО України».

Бажаємо Вам, шановні колеги, й надалі високо нести знамено Київської «Просвіти».

«СВІТЛО У ТЕМРЯВІ СВІТИТЬ, І ТЕМРЯВА НЕ ОБГОРНУЛА ЙОГО»

Ці слова зі святої Євангелії від Івана (перший розділ, п'ятий вірш) приходять на пам'ять, коли думую про 130-річний шлях української «Просвіти» і, зокрема, про участь у її створенні та багаторічній праці носіїв Божого Слова. Успіх «Просвіти», її довге життя, може, саме й тим зумовлені, що це Товариство на перше місце поставило Слово, від якого променували освіта, наука, добробут, добра мораль, національна свідомість. Не випадково «Просвіту» започаткували священнослужителі на чолі з отцем Степаном Качалом; і не випадково — в Галичині, де прибереглася саме українська церковно-обрядова традиція, бо тут, у Наддніпрянщині й на Сході України, подібну традицію «з'їло» після 1686 року (після поглинення Київської православної митрополії Московським патріархатом) московське шовіністичне цезаропапінське православ'я.

Ми сьогодні повинні віддати належне і засновникові «Просвіти» о. Степанові Качалі, і тодішньому греко-католицькому митрополитові Спиридонові Литвиновичу, який негайно підтримав цю душеспасенну ініціативу своїх священників, і багатьом духовним і світським подвижникам «Просвіти», які з маленького гуртка зробили могутній всеукраїнський рух, винесли просвітянські ідеї в підросійську Україну, на Закарпаття, а пізніше — і в українську діаспору.

До якого б періоду діяльності «Просвіти» ми не звернули своєї уваги, всюди побачимо подиву гідні добрі наслідки. Коли ще не було радіо й телевізорів, «Просвіта» навчала український народ через систему читальні; а де простолюди й читати не вміли, в ті села приїздили студенти духовних семінарій, українських гімназій, інститутів, звичайних шкіл і голосно читали людям відібрані тексти.

І це знаменно, що починалися такі читання зі Святого Письма, а вже потім — з творів класиків української літератури з Наддніпрянщини й Західної України.

У галузях освіти й виховання національної свідомості досягнення «Просвіти» були найбільшими. Це загальновідомий факт. Але менш відомим є родовід Товариства, його «батьківство» щодо інших українських товариств: наукових, виховних, господарських, фінансових, політичних. Ще в XIX ст. розпорошений, загнаний у злидні й темряву народ «Просвіта» зуміла перетворити на культурну, свідому своєї мети націю.

І це в умовах постійного опору усіх окупаційних сил, які прагнули навечно затримати українців у темряві рабства й покорі. Навіть серед самих українців тоді діяло промосковське угруповання, так звані москвофіли, які й собі ставили шпички в колеса «Просвіти», намагаючись її знищити. Вони діяли не тільки за вказівками «білокамінної», але й за її підступними методами: створенням паралельних структур, які б поборювали «Просвіту». Коли українці створили (ще до організації оформлення «Просвіти») так звану «Руську Матицю», москвофіли прудко захопили її і через неї намагалися нищити українську народну мову шляхом введення «язичія» — жажливого суржика з елементів давньослов'янської, російської та української мов. Коли ж «Просвіта» була створена і москвофілів до неї не пустили, останні створили 1876 року сумнозвісне «Общество имени Качковского», яке нібито мало конкурувати з «Просвітою», а насправді — боротися проти неї. «Общество» наслідувало в усьому «Просвіту»: творило свої власні читальні, шукало своїх прихильників серед духівництва, видавало книжечки і газети неймовірно скаліченою

мовою. Саме на мовному питанні «Общество имени Качковского» й погоріло: народ викинув його еклектичне «язичіє», тому воно втратило ґрунт і спокійно вмерло.

А «Просвіта» росла і в кількісних, і в якісних вимірах. Ось деякі цифрові дані щодо «Просвіти» перед Першою світовою війною: 77 філій, 2944 читальні, понад 200 тисяч членів. На початку 30-х років XX століття, коли Західна Україна перебувала під польською окупацією, вже було 83 філій, 3204 читальні, 450 тисяч членів.

У «Просвіті» проходили початковий вишкіл майбутні борці за свободу України, січові стрільці, чільні й рядові члени Організації Українських Націоналістів, вояки УПА, вчені, письменники, журналісти, провідники жіночих і молодіжних організацій, священники. «Просвіта» була і промотором широкого українського національного руху, носієм усього благородного, світлого, доброго, волелюбного, що є в українському народі. Від «Просвіти» зродилося п'ятьма роками пізніше Наукове Товариство імені Шевченка — прообраз Української академії наук.

За 130 років життя «Просвіти» очолювали люди високої духовної сили, авторитету й добрих організаційських здібностей. Це і Степан Качала, і Омелян Огоновський, і Юліан Дзерович, і ряд інших знаменитостей. Хоч організаторами і провідниками «Просвіти» упродовж тривалого періоду були священники, вони добре розуміли світський, народний характер Товариства і не перетворили його на замкнуту церковну інституцію. Патріотичне українське духівництво мало добру громадянську совість, спиралося на учительство, студентство, професуру. «Просвіта» вижила і вписала не одну золоту сторінку в новітню історію України завдяки міцності бази, на яку

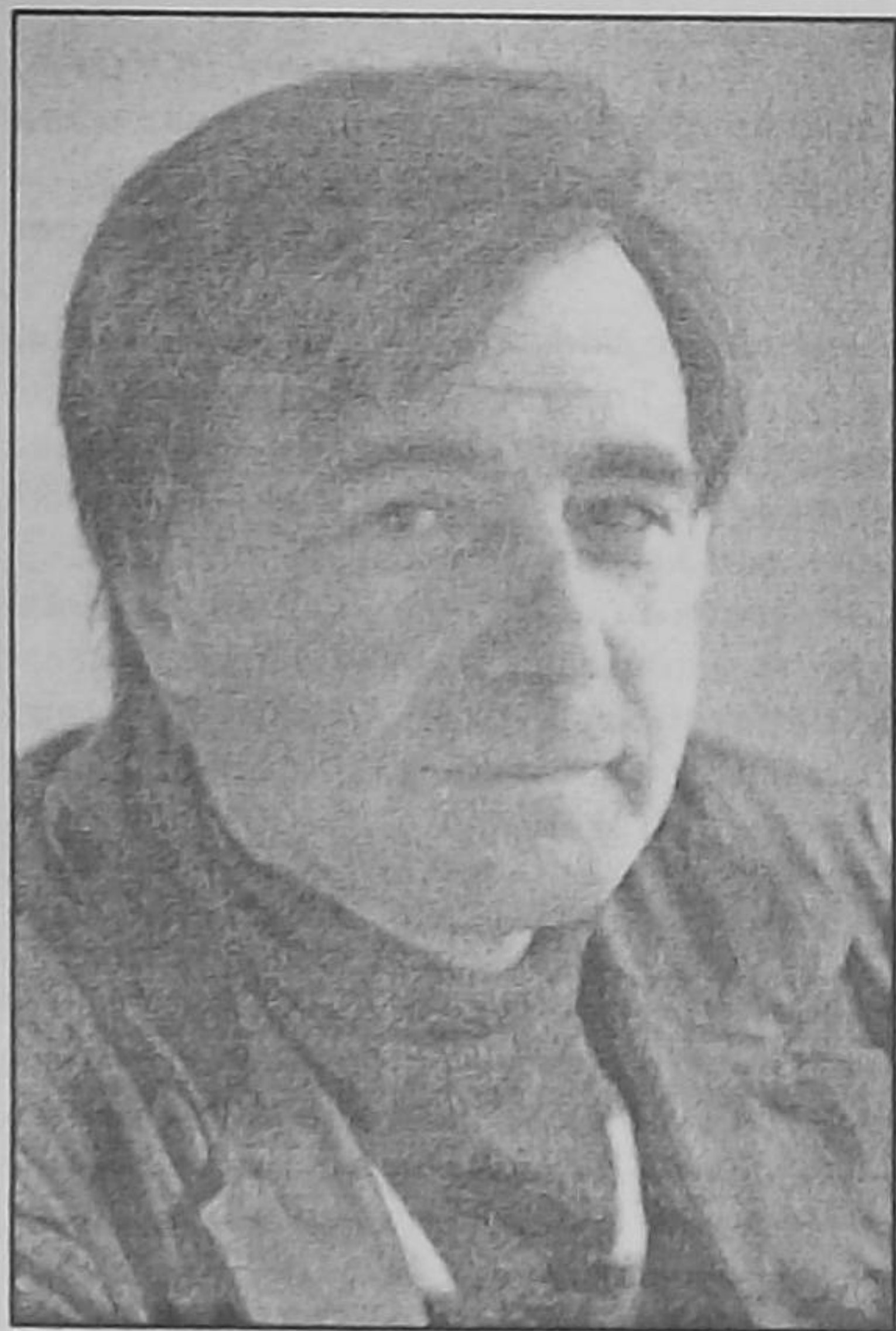
Дмитро Степовик

опиралося: єдності християнської духовності й української національної ідеї.

Дуже добре, що «Просвіта» відродилася в незалежній Україні на тій самій базі — суголосі духовного і національного. І хоч нинішні українські Церкви не стоять на чолі організації відродженої «Просвіти», проте вони вносять свої духовні виміри в сучасну просвітянську роботу, підтримують українську патріотичну й демократично налаштовану інтелігенцію, проводять з «Просвітою» багато спільних заходів, спрямованих на зміцнення Української держави, поліпшення моралі населення.

Сучасна «Просвіта» має гідний провід, який продовжує лінію і справу зачинателів просвітянського руху. Тож світло, запалене 130 років тому, продовжує світити, не дає темряві обгорнути себе і вказує на не такі вже далекі контури справжньої України — української України з більш щасливим народом, ніж він був тоді, коли «Просвіта» зачиналася.

Дмитро СТЕПОВИК,
доктор філософії, доктор
мистецтвознавства,
професор, колишній член правління
Всеукраїнського товариства
«Просвіта» імені Т. Шевченка

Світ неймовірно гарний. Краса його надихає митців, винахідників, землеробів, філософів, учених, відколи існує людство. Навіть поранений, хворий або збіднілий через нашу байдужість, він лишається ціннішим від усіх витворів людини. Адже геніальний рукопис легко розмножити у безліч примірників; зниклі шедеври мистецтва можуть існувати хоча б у репродукціях; за самими тільки кресленнями відновлюють храми. А от якщо спилати вікове дерево, то раніше, як за сто років, його не відновиш. Частина того, що ми звикли називати При-

БОЖИЙ ЛАД ЧИСТИХ ДЗВОНІВ

Виховання екологічного світогляду є неодмінною ланкою культурно-просвітянської дії. Просвітяни покликані бути «екологами душі» — вважає письменник Андрій ТОПАЧЕВСЬКИЙ.

родою, росте рівно стільки, скільки призначив Господь.

Мова, зберігаючись у пам'яті поколінь, теж належить до безцінних дарунків Всевишнього. Але, створивши цей чудовий Світ, Він зробив його залежним від нас. І нині ця залежність зростає пропорційно технічній озброєності людства. Звичайно, ракета і бульдозер, динаміт і телевізор не скоять зла, якщо не потраплять у лихі руки... Та чи пройдемо кризу це випробування? Чим далі, тим вищу екологічну свідомість повинно мати людство, щоб урятувати Божий лад на Землі. Така свідомість, власне, і є Віра. Той, хто бачить, розуміє і береже Красу, не може не вірувати у її Творця.

Вчені радіобіологи вважають, що радіаційне ураження наших міст і сіл було б значно небезпечнішим, якби не захистили їх густі поліські ліси, що прийняли на свої шати смертоносну кураву чорнобильського реактора. Тож поки в лісах, полях, луках, річках і озерах вирує життя у всій його Богом даній множинності і взаємозалежності, доти земля і вода зберігають можливості самоочищення й від-

новлення. Отже, вони здатні годувати, напувати, одягати й захищати нас. А володіння ще й такими Божими скарбами, як мова і культура, підносить нас на рівень Людини, створеної за Його образом і подобою.

Кажуть, ніби у християнських заповідях нема природоохоронної думки, чи то ідеї збереження самобутності нації. Ці Заповіді, мовляв, необхідно доповнити, розвинути. Можливо... Та хіба ж у Четвертій Заповіді не каже Бог: «Шануй свого батька і матір свою»? І одразу ж у п'ятій: «Не убий!». Сприймати це тільки як настанови щодо рідні і собі подібних — значить недослухати голосу Творця. Шануймо ж колись нашу земну і життя кожного створіння в ній!

Я переконаний, що мовний суржик, безкультур'я, невігластво — рідні брати занечистлення повітря, землі і води. Вони — такі ж біди, як переосушення Полісся, затоплення Подніпров'я, заселення Інгупецьких степів, спустошення Карпатських лісів і Донецьких пагорбів. Жалюгідний сленг не замінить мови, як і жодна «техносфера» не заступить живих реалій Природи.

Розлади у природному довіклі й людських душах взаємно пов'язані, вони водночас — і причина, і наслідок. Бо хто любить свій край, хто поважає життя, той не зупинить Дніпра, не забуде рідної мови... Спрошення культури, втрата різноманітності етнічних і природних комплексів загрожує Світу, що не встиг виконати свого Божого призначення.

Гармонія і доцільність Природи, вишуканість культури й мови дивують нас довершеною красою. Навіть розумні наукові атеїсти не заперечують існування вищого Ладу: вони пропонують програми збереження екологічної рівноваги, організують заповідники, беруть участь у природоохоронному русі. Та лише сповнені високої духовності подвижницькі вчинки кожного з нас відвернуть руйнацію Божого ладу. Вона була б, по суті, кінцем Світу.

Усвідомлення єдності природних і культурних реалій, мабуть, і є правдою наступного тисячоліття, яке не стане ерою ні комп'ютерів, ані нових енергій. Це буде час, даний нам для самовдосконалення і спасіння.

І гучно лунатимуть у ньому чисті дзвони просвітян.

На світлий: Андрій Топачевський

НЕ ТАК СТАЛОСЯ, ЯК ГАДАЛОСЯ!

Українці-патріоти йшли до незалежності Української держави — і це можна стверджувати беззастережно — єдиним фронтом, образно кажучи, просвітнянським. Бо Товариство української мови (ТУМ), як правонаступник старої «Просвіти», дало згодом життя і Рухові, й іншим патріотичним організаціям, шляхетні наміри яких, на жаль, розбилися об дерев'яні булави дрібнокорпоративного гетьманства.

Звідси й причини наступних прорахунків і невдач на шляху державотворення. Лише діючи злагоджено й конструктивно, національно-патріотичні сили України могли б знешкодити нимі прогресуючі реваншистські наміри комуні-соціалістів. І «Просвіта» як потужна націєтворча організація могла б узяти на себе об'єднувачу роль у суспільстві. Що для цього потрібно? Мабуть, щось більше, ніж просто воля співвітчизників.

Про це — роздуми відповідального секретаря Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка **Миколи Нестерчука**.

Доля усміхнулась українцям у 1991 році. Однак за сім років волі ніяк не можемо стати на ноги. Чому такий горюваний шлях України?

Можливо, головною причиною ліхоті долі був брак державницького мислення та дій у наших провідників? Століття бездержавності наклало важкі відбиток на їхню свідомість. У вирішальні моменти не було кому вести народ.

Другий фактор, що фактично є продовженням першого, — є відсутність в еліті твердих патріотичних переконань, а тепер кажемо — політичної культури.

І третій фактор — вплив зовнішніх чинників. Підступні та агресивні сусіди спиртно використовували їх для підкорення та асиміляції українців. І частенько протягали криваві руки до України. На історичній ниві нашої Батьківщини завжди діяли дві сили — українська та антиукраїнська. Успіх був лише тоді, коли українці діяли разом, однією об'єднаною силою. Яскравий приклад — результати референдуму 1991 року.

Після всього сталося те, що сталося. Замість концентрації народної енергії на розбудову власної держави, наведення порядку у своїй хаті розпочався хворобливий процес створення партій. Усі вони створювалися під лідерів, без усталених засад і твердої організаційної структури. На березневі вибори до парламенту їх налічувалося аж 30. І почалася суцільна колотнеча. Вибухали чвари, сварки та розколи.

Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка твердо й послідовно виступало за єдність національних сил. «Просвіта», КУІн, Спілка письмен-

ників України, Український міжнародний комітет з питань науки і культури при НАН України за підтримки УПЦ Київського Патріархату проводили консультації, переговори з лідерами демократичних та державницьких організацій України. Благородну справу благословив Святійший Патріарх Філарет.

Скільки не говорили, скільки не просили, а на вибори пішли кожний зі своєю партією. Нічого не допомогло. І в результаті — чергова поразка національно-державницьких сил.

Нашому суспільству ще далеко до західних демократій. Слушно зауважує Арсен Паламар у книзі «Третя руїна», що за сім років ми маємо нині суржикову націю, суржикову державу, суржикову мову, культуру, економіку, суржиковий уряд і парламент.

Сьогодні ми кидаємося то в один, то в другий бік. Немає чіткої загальнонародної мети, немає стратегії і немає на державному рівні тактики дій, тобто програми. Говоримо одне, а виходить інше.

Повсякденним явищем став хаос і розгул кланів. То хіба це демократія? Скрізь панує масовий індивідуальний егоїзм, де кожний сам собі пан. А це веде народ не до згуртування, а до розбрату. Держава як організоване суспільство міцна доти, доки опирається на міць і силу свого народу.

Я почав розмову з болючою думкою стосовно єдиних дій українських державницьких сил і саме в один із найвідповідальніших історичних доленосних моментів — це вибори Президента України.

Модель тут проста: ідея — кадри — фінанси.

Інше просто не спрацює. Має бути саме така послідовність. Сьогодні зубожілому, збайдужілому та розчарованому населенню з цим хаосом, розгулом, деморалізацією, що прикривається демократією, необхідна проста і зрозуміла ідея. Вона повинна нести в собі насамперед надію на перспективу. Те, що було в 1991 році, сьогодні вже себе вичерпало і не спрацює.

Байки про якусь допомогу, сподівання на Валютний фонд, Світовий банк, якогось «дядю» за сім років розвіялись, як вранішній туман. Така пропаганда лише шкодить духовним основам українців. Тут потрібна опора тільки на власні сили.

Сподіватися лише на свій розум і велику працю. Повірити в себе і надіятися на себе. Так маємо говорити, тобто нести скрізь і повсякчасно таку ідею людям. Ідеологи, організатори завжди вирішували кожну справу. Саме це одне із найскладніших питань. Хто реалізуватиме оті ідеї, про які говорилось вище? Де взяти отих робітників української справи, які чесно і послідовно, мудро і безамбіційно віддадуть усе своє життя реалізації української ідеї? Необхідно шукати, працювати, формувати із середовища патріотів таких людей.

Дуже шкода, що багато представників національно-державницької еліти не

дійшли до елементарного політичного розуміння, що в суспільно-політичному механізмі всі ланки важливі: і перші, і другі, і треті. Механізм може жити лише у їхній взаємодії.

Коли розвивитися програми блоків партій, то навіть політики не можуть їх розрізнити. А як людям розібратися, взявши у руки довжелезний бюлетень із великим списком претендентів? А ніяк! Отож і більша частина виборців голосує як попало.

По-перше: щоб цього не було, потрібна законодавча сила. При зборі підписів за партію людина може підтримати лише одну партію.

По-друге: встановити законодавчо таку кількість збору підписів, щоб дрібні партії не змогли їх подолати. Необхідно звернути увагу ще на один аспект. Аномальним явищем у суспільно-політичному житті є існування партій з майже однаковою назвою. Як людям розібратися у діяльності партій, скажімо, соціал-демократичної, демократичної, народно-демократичної, соціал-демократичної (об'єднаної)... А ще ж республіканська християнська, українська республіканська християнська, християнсько-демократична...

Така плутанина тільки шкодить розвитку суспільно-політичних процесів в Україні, активному долученню до цього людей і підтримці тієї чи іншої ідеї. На превеликий жаль ліві сили хоч і «скубуться», але у вирішальні моменти об'єднуються і діють разом.

Ось такі думки виникають, навіяні нашою реальністю. Буваючи на багатьох конференціях і зборах у різних регіонах України, спілкуючись з представниками різних партій національно-державницького спрямування, щоразу переконуюсь, що ідейних розбіжностей між нами немає.

Є прихильники української ідеї і є її противники. Для досягнення націонал-державниками успіху потрібно лише об'єднатися і порозумітися. Роботи в Українській державі для реалізації своїх можливостей вистачить усім.

Сподіваюся, що це станеться і оживуть добрі справи, добра слава нашої України.

Микола НЕСТЕРЧУК,
відповідальний секретар
Всеукраїнського товариства
«Просвіта» імені Тараса Шевченка

МИ І ДІАСПОРА

Чимало подолян-патріотів, які в буремні роки стояли під стягами національно-визвольних змагань і не хотіли залишатися під комуністичною червоною Москвою, емігрували за кордон. Але й там, невтомно працюючи, служили правдивим словом Україні і своєму народові.

Відомий літературознавець, академік НАН України Григорій Костюк проживає у США, підтримує зв'язки з подолянами, зокрема і членами обласного правління товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка. За нагоди 90-ліття заснування в нашому краї ця громадська організація нагородила Похвальною грамотою Григорія Костюка як активного місцевого просвітянина 20-х років. Нещодавно надійшов лист від 96-літнього вченого. Він щиро дякує за пошанування, за надіслану йому літературу, схвально відгукується про книжку «Шевченко у серці моїм» Віталія Мацька. До речі, з В. Мацьком листуються поет Олександра Гай-Головка із Торонто, керівник літературно-мистецького клубу імені Василя Симоненка Дмитро Нитченко з Сіднея.

Періодично надсилає релігійну літературу до «Просвіти» Олександр Воронин — директор видавництва «Воскресіння». Його дружина Оксана Вікул — уродженка Кам'янець-Подільського, відома в США як автор численних праць із хореографії. Віра Боднарчук — голова Товариства української

мови в Чикаго — оформувала художні твори й журнали, що видавалися за кордоном у 50—70-х роках.

А ось листи з Америки, які особливо хвилюють душу і серце. Короткі, але скупі вельми дорогі для нас спогоди синів, чії батьки прославили Україну і здивували своїм талантом чужі країни. Архітектор Ярослав Січинський оповідає про Володимира Січинського — графіка, доктора філософії із спеціальності «Історія мистецтва та загальна історія», автора популярного нариску «Чужинці про Україну», а ще — архітектора, за проектами якого збудовано Божі храми в США, Канаді, Бразилії.

А чи багатьом читачам знаме ім'я ще одного нашого земляка — Костянтина Туркала? Й не дивно, що невідомий, бо він — уродженець села Немиринці Городоцького району — був членом Центральної Ради УНР, працював у комісії при Генеральному секретареві військових справ С. Петлюрі, один із підсудних так званої контрреволюційної організації Спілки визволення України, а значить — націоналіст, ворог радянської влади. Емігрував учений-лексикограф за кордон на початку війни. Як

описує в одному з листів його син Ярослав — доктор медичних наук, хірург, із Києва на Захід родина вирушила несподівано, нагально — так розпорядився батько. Спочатку зупинилися в Польщі, згодом переїхали до Німеччини, а в 1949 році подалися за океан. Вражаюча деталь: батьки, засвідчує пан Ярослав, постійно, з боязні втрапити до рук більшовиків, носили при собі ампулу з отрутою. Інший промовистий факт: мати Марія Нілова — росіянка, проте досконало володіла українською мовою, перекладала твори західноєвропейських класиків, працювала редактором Держвидаву України... Перебуваючи за кордоном, К. Туркало активно виступав у пресі як публіцист, видав документальні книжки «Тортури», «Спогади». Для Костянтина Тимофійовича та його вірної дружини честь і правда, українська ідея і державність були святими поняттями.

Любила і згадувала повсякчасно Поділля Ольга Мак. П'ять років тому ця мужня і талановита жінка вперше за піввікову розлуку провідала рідний край. «Матеріальна скрута — не біда, — переконувала кам'ячан. — Найтяжчі є духовні пута... Чи

кожен може те збагнути? Волю, Україну по-належному шануймо й бережімо».

В одному із листів хвора письменниця поділилася спогадами про свого першого чоловіка Вадима Дорошенка — мовознавця, який загинув на Колімі безневинно як «ворог народу» в 1944 році. «Тужу за Кам'янцем, за вашими звістками...» — писала з Канади незадовго до смерті Ольга Мак...

Двосторонній зв'язок — радісний і корисний як для просвітан, так і для заокеанських українців. Сповнені теплою і щирістю листи єднають насвіддалених простором, але скнутих воедино духом патріотизму, любов'ю до рідної отчої землі.

Кореспонденція з діаспори цінна не лише для просвітан. Зацікавить вона й дослідників, літературознавців. Тому з ініціативи правління обласного об'єднання «Просвіта» більшість листів передано в Інститут рукописів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Петро МАЛІШ,
член правління
Хмельницького обласного
об'єднання
Всеукраїнського
товариства «Просвіта»
імені Т. Шевченка

Степан Шулєпа

мишина та Володимира Грабовецького, колишнього голову держадміністрації і голову обласної ради, а нині надзвичайного і повноважного посла України в Грузії Степана Волковецького, письменника, нашого земляка Романа Іванчука, голову Товариства української мови м. Чикаго (США) Віру Боднарук та інших. Практикуємо колективне членство. Керівництву колективів вручаємо відповідне свідоцтво. Уже п'ять років рішенням правління раз на рік присвоюється звання лауреата премії імені Марії Підгірянки (три премії для дорослих і три для дітей) за творчі здобутки в галузі літератури і мистецтва.

якому дітей навчає Борис Данилишин. Щойно йому виповнилося 50 років від дня народження та 25 років творчої діяльності.

Обласне об'єднання має добрі стосунки з «Просвітами» інших областей, особливо на Сході та Півдні України. Багато років приймаємо у себе дітей на Різдвяні та Великодні свята. Влітку цього року в нас відпочивали школярі з Луганської області. Голова Луганського об'єднання «Просвіти» Євген Дзюба в листі пише: «Щиро дякую за організацію відпочинку дітей з міста Сватового...». Дітьми опікувалося Долинське районне об'єднання (голова Степан Янковський). Вони відпочивали, їздили на екскурсії в гори, побували на

колиш була «Просвіта». Тут бували Іван Франко, Михайло Павлик, розпочала свою діяльність організація «Пласт».

У Рогатинському районі «Просвіта» організувала відзначення 120-річчя від дня народження Михайла Галушинського, колишнього директора Рогатинської гімназії імені Володимира Великого, головного командира Січового стрілетства, який з 1923 по 1931 рік очолював Товариство «Просвіта» у Львові. До цієї дати за фінансовою підтримкою правління обласного об'єднання побачила світ праця академіка Богдана Ступарика «Життя віддане національній ідеї». Вона повертає молодому поколінню великого патріота

НА ТЕРЕНАХ ПРИКАРПАТТЯ

3 часу створення нашої організації — 15 квітня 1989 року — ми свято дотримуємося громадсько-політичних принципів «Просвіти»-Матері, бо, як бачимо, вони актуальні й сьогодні.

В обласному об'єднанні ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка 27 тисяч індивідуальних членів, об'єднаних у 985 первинних осередках і 19 районних та міських організаціях. Щоб цей механізм працював, особливу увагу приділяємо організаційній роботі. Зокрема, влітку минулого року відбулося виїзне засідання Ради Товариства в Яремчі на тему «Відродження традицій «Просвіти» в гуртуванні національної еліти як інтелектуального проводу громад». Це питання вивчалось на прикладі роботи Яремчанського міського об'єднання (голова Юрій Боберський). Члени ради відвідали первинні осередки, побачили, як ведеться робота щодо формування політичної думки, моральних засад, духовності та національної свідомості в громадах села, міста, на підприємствах та в організаціях.

У вересні—жовтні цього року відбулися звітно-виборні збори в первинних осередках і розпочалися конференції в міських та районних об'єднаннях. З погляду організаційної роботи і збереження єдності — це найважливіший період діяльності обласного об'єднання.

На зборах у первинних осередках, на конференціях, як правило, бувають голова, заступники та члени правління, члени Ради. Іде відверта розмова, узгоджуються думки, виробляється єдина позиція. Думаю, що тільки завдяки цьому наша організація зберегла єдність, хоча спроби розколоту, роз'єднати нас були, але зазнали поразки. Ми — демократична організація, але в межах Статуту дотримуємось жорсткої дисципліни. До організаційної роботи відношу й те, що за заслуги перед «Просвітою» обираємо Почесних її членів. Цього звання вже удостоєно академіків, професорів Прикарпатського університету імені Василя Стефаника Івана Кли-

У планах обласного об'єднання 11 розділів — напрямів роботи. Тому хочу зупинитися на найважливіших. При обласному Народному Домі «Просвіта» створено понад 10 колективів художньої самодіяльності. Це народна чоловіча хорова капела «Червона калина», керівник Богдан Катамай — заслужений працівник культури, диригент Василь Турянин; народний жіночий хор «Берегиня» — керівник і диригент Дарія Циганкова; танцювальний колектив «Плай» — керівник Василь Курцеба та інші. До речі, в 1996 році «Червона калина» і «Плай» брали участь у Міжнародному фестивалі самодіяльних колективів у Німеччині (Баварія) і зайняли перше місце.

Цього року «Плай» посів друге місце серед танцювальних ансамблів 60 країн світу на Британських островах у місті Лланголлені (Уельс). Має своїх призерів і переможців на всеукраїнських та міжнародних конкурсах і школа бального танцю, де навчається майже 200 дітей.

Особливо слід відзначити «Клуб обдарованих дітей» в Народному Домі «Просвіта», вокального мистецтва в

скелях Довбуша, мали зустрічі з місцевими школярами. У жовтні цього року до нас завітала в гості з міста Новоградівки Донецької області делегація під керівництвом міського голови Віктора Павловича Безворотнього та директора школи Марії Михайлівни Мальчин. Це був візит-відповідь, бо у вересні новоградівці приймали нашу делегацію, яку очолював голова Калуської «Просвіти» Василь Уштан. На Донбас вони привезли українськомовні підручники для 6 і 7 класів. Цю школу вони опікують уже сьомий рік.

А нещодавно прийшов лист з Ялти. Голова місцевого Товариства «Просвіта» Павло Сорока пише, що вони відкрили школу з українською мовою викладання, але підручників нема. Тепер збираємо підручники для них. Допоможемо.

Важливим, на нашу думку, напрямом роботи є формування національної свідомості, відродження історичної пам'яті народу. Для цього проводимо презентації літературних творів, відзначаємо ювілейні дати в історії нашого народу, повертаємо імена видатних політичних та громадських діячів української нації.

Щоб обговорення було цікавим, готуємося до нього один-два місяці. Стараємося, щоб книжку прочитала більшість майбутньої аудиторії, кілька чоловік готують реферати за продуманими темами. Тому під час обговорення виникає немало цікавих запитань. Зокрема, так було при обговоренні книжки «Легенда про Гетьмана. Іван Виговський від Конотопа до Скиту Манявського». Написав її та впорядкував відомий у нас науковець і краєзнавець, працівник музею «Скит Манявський», Почесний член «Просвіти» Іван Скрипник.

Велика робота ведеться і в первинних осередках та районних і міських об'єднаннях. Нещодавно первинний осередок селища Кути (голова Роман Бринський) відзначив 100-річчя з дня заснування філії «Просвіти», а в Косові (голова районного об'єднання Богдан Радис) відкрито просвітницьку світлицю в будинку, де

України, педагога і борця, громадсько-політичного діяча Михайла Галушинського. Стараннями Івана Скрипника провели вечір пам'яті Юрія Липи, який загинув у серпні 1944 року в рядах повстанського відділу, під час рукопашного бою з енкаведистами, як шеф санітарної служби УПА-Південь. Проте мова йшла не тільки і не стільки про його участь як борця за волю України безпосередньо в лавах Української Повстанської Армії, а більше як автора «Призначення України». Це дуже важлива тема. У вступному слові до праці цієї книжки відомий історик Валентин Мороз пише: «Націоналізм Донцова, «Націократія», Сціборського, «Призначення України» Юрія Липи — це триєдиний символ, що сформував українське «Вірую». Наша праця полягає в тому, щоб це «Вірую» стало надбанням масової свідомості українців».

У ці ювілейні дні мені приходять на думку слова одного з перших організаторів Товариства Володимира Федоровича. Ось як він сформулював громадсько-політичну позицію «Просвіти»: «Тільки власною діяльністю можемо вибороти собі наші права. Отже, я хочу, щоб усяка чужа гегемонія над нашим народом перестала бути, щоб ніхто нами проти нашої волі не опікувався. Україна для українців!».

Тут коротко і переконливо викладено засади політичної орієнтації «Просвіти», яка ніколи не мінjala своєї позиції.

Степан ШУЛЕПА,
голова Івано-Франківського
обласного
об'єднання Всеукраїнського
товариства
«Просвіта» імені Т. Шевченка

На світлинах: обласна «Просвіта» брала активну участь у відзначенні 1100-річчя Галича, де було відкрито пам'ятник королю Данилу Галицькому

Олесь ГОНЧАР: «МОВО, БУДЬ! МОВО, ЖИВИ І ЖИВИ!»

Для нас Шевченко — це вершинний вияв самосвідомості української нації.

Олесь ГОНЧАР

Як Шевченків Прометей, так і Франків Вічний революціонер поразок не знають, вони відроджуються знову і знов, бо в них могутній дух життя і поступу, бо вони є образ самої людської нездоланності.

Олесь ГОНЧАР

Втілюючи в собі гідність і честь нації, Тарас Шевченко може бути для нас взірцем у всьому. Образ його щораз постає перед нами, коли ми замислюємося над питаннями: художник і народ, художник і життя, художник і майбутнє.

Олесь ГОНЧАР,
«Слово на Тарасовій горі», червень, 1983

Шевченко і Франко — це справді два могутні

крила, які винесли українське слово, українську культуру на простори світові.

Олесь ГОНЧАР,
«Подвиг Каменяра»

Інтелекція — це нервові волокна нації, що проймають увесь організм і живуть лише в єдності з ним, і його життя теж не уявити без них. Творчість митця, людини інтелектуальної праці, виростає з самого духовного ества народу, його ж природою визначається і характер кожної творчої індивідуальності.

Олесь ГОНЧАР,
3 квітня 1968 року

Виявляючи красу й життєву силу рідного слова, перекладач мовби дає відповідь тим невільцям, які зневажають українську мову, зрікаються її та ще й спонукають до цього своїх дітей, не задумуючись навіть, наскільки це принизливо й аморально.

Олесь ГОНЧАР,
«Думаймо про велике», 1966 рік

Щоб залучити все нових і нових шанувальників, Товариству доведеться звершувати роботу глибоко продуману: адже в цій справі — ніякої примуки! Успіх забезпечить тільки сила переконання, тільки розум, такт і доброзичливість, вміння емоційно довести людям, що материнської мови їм нема чого соромитись, адже, як і в піснях, як і в часи Тарасові, вона й сьогодні прекрасна. Товариство має пробудити і зміцнити в людині почуття гордості за свій народ, за його творчий геній, що так розкішно явив себе в мові, чю красу, милозвучність, гумор, виняткову образність і поетичність дедалі глибше відкриває для себе весь культурний цивілізований світ.

Історія дає нам шанс, і гріх було б не скористатися ним сповна. Хай наснажує нас мета висока, заповітна!

То ж:

— Мово, будь! Мово, живи і живи!

Олесь Гончар,
Чим живемо:
На шляхат до українського
Відродження

Іван Ющук

Мабуть, не випадково життя Івана Пилиповича Ющука розпочалося 65 років тому в день, у який ми звикли вшановувати вчителів, — День учителя. Символічним є й те, що цьогогорічна ювілейна дата одного з найдіяльніших членів «Просвіти» є рівно половиною від 130-річного віку самого Товариства. Та й саме життя вчителя-просвітянина є реалістичною сторінкою не тільки мовознавчої науки, а й країни зокрема. Незаперечний факт, що Іван Пилипович Ющук є вчителем кожного українця, бо з його іменем асоціюється не тільки шкільний курс української мови та мовознавчо-педагогічні інновації, а й сама рідна мова в усіх її виявах.

Загально визнано, що найбільше людина розкривається у своїх творах, а критерієм вартісності педагога завжди є учні. Щодо першого, то доброта і любов певно є визначальними в житті людини, яка пише підручники для школи, навчає їх грамоти, працює над перекладами дитячих художніх творів і має у своєму доробку ще й повість для дітей «Троє на місяці»; що стосується другого, то найвищою нагородою для вчителя є не просто втілення в учнях, а й подальша співпраця з ними, що стає можливим тільки за відсутності прагматизму й зоряної хвороби, за наявності молодості душі.

Відомо, що рівень нації, її місце у світовому співтоваристві в сучасних умовах визначається рівнем розвитку національної еліти. Саме її виховання і є життєвим кредо проректора з навчально-методичної роботи Міжнародного інституту лінгвістики і права, ректор якого, до речі, учень Івана Пилиповича мовознавець, професор Хачатур Володимирович Хачатурян. Проте наївно сподіватися, що можливо

МАЙСТЕР МОВОЗНАВЧИХ БЕСТСЕЛЕРІВ

побудувати Українську державу й створити національну еліту без державності української мови. Мало визнати й оголосити мову державною. Потрібно ще й відродити в українцях українство, навчити їх мови, примусово вивченої з попередніх поколінь. Саме на цій ниві професор Іван Пилипович Ющук виступив чорноробом від науки, просвітянином, який

Підручники і посібники, створені І. П. Ющуком

Рідна мова. Підручник для 5 класу. — К.: Освіта, 1987, 1994, 1998. — 11,9 друк. арк.

Рідна мова. Підручник для 6 класу. — К.: Освіта, 1994, 1998. — 11,2 друк. арк.

Рідна мова. Підручник для 7 класу. — К.: Освіта, 1997, 1998. — 11,3 друк. арк.

Рідна мова. Підручник для 8 класу. — К.: Освіта, 1998. — 12,4 друк. арк.

Українська мова. Посібник для слухачів підготовчих відділень. — К.: Вища школа, 1976, 1979, 1984. — 19,2 друк. арк.

Практикум з правопису української мови. Посібник. — К.: Освіта, 1989, 1994, 1997. — 15, 8 друк. арк.

Українська мова. Підручник для 8—9 класів шкіл з поглибленим вивченням української мови. — К.: Освіта, 1991. — 14,9 друк. арк.

Я вивчу український язык. Фонетика. Лексика. Словообразование. Морфология. Украинская литература до 1917 года. — К.: Освіта, 1991. — 13,9 друк. арк.

Я вивчу український язык. Правописання. Синтаксис. Стилістика. Украинская литература XX века. — К.: Освіта, 1992. — 17,6 друк. арк.

Курс ускоренного обучения украинскому языку. 30 занятий. — К.: Борівітер, 1994, 1997. — 13, 1 друк. арк.

Український язык для начинающих. — К.: Просвіта, 1992. — 6,2 друк. арк.

Практичний довідник з української мови. Наукове видання. — К.: Рідна мова, 1998. — 14,4 друк. арк.

Навчання рідної мови в 5 класі. Методичні поради. — К.: Освіта, 1998. — 4,8 друк. арк.

Рідна мова: 5—11 класи. Програми для середньої загальноосвітньої школи. Затверджено Міністерством освіти України. — К.: Перун, 1998. — 3,8 друк. арк.

у галасливій метушні від ейфорії незалежності працював над тим, щоб навчити мови громадян України. З цією метою він написав низку книжок: «Я вивчу український язык» (у 2-х книгах), «Український язык для начинающих», «Курс ускоренного обучения украинскому языку».

Зрозуміло, що за помахом чарівної палички Україна не заговорить українською мовою, і тому Іван Пилипович, доводячи, що час від слів про любов до України переходити до праці, створив «Практикум з правопису української мови», який із певністю можна вважати мовознавчим бестселером. Перші накладі цієї книжки практично неможливо було дістати, хіба що на чорному ринку. Не знаю, як було насправді, але мені здається, що саме тоді Іван Пилипович «прокинувся знаменитим». Цей підручник став реальним шансом оволодіння державною мовою та вдосконалення правописних навичок не тільки учнівством і студентством, а й фахівцями будь-якої спеціалізації. Окрім найнеобхідніших загальнотеоретичних питань українського правопису, в підручнику представлена мова як рушійний фактор державотворчих процесів в Україні. Це виявляється у вдало дібраних прикладах й унікальній системі перевірки виконаних вправ, що є джерелом творчого інтелектуального розвитку, — своєрідні кросворди-вправи із зашифрованими в них висловами чи виконання вправ із відповідями наприкінці посібника, що сприяють виробленню стійкої правописної пильності. Навчання за «Практикумом...», який став основою практичного курсу української мови, що є обов'язковим для більшості навчальних закладів України, першим етапом вивчення курсу ділової української мови, вже дало неабиякі результати. При дотриманні висунутих вимог зримо поліпшується грамотність. Звичайно, до універсальної методики необхідно додати ще один чинник — бажання вчитися.

До речі, за цим підручником залюбки навчаються державні службовці, зокрема працівники Кабінету Міністрів, Конституційного Суду України, інших установ, де викладають ділову мову викладачі «Просвіти». Саме державним службовцям адресований «Практичний довідник з української мови», що повинен стати для них настільною книгою. А скільки ще планів, рукописів, ідей у людини, що за життя стала класиком, яка не мислить життя без «Просвіти», життєва роль якої — Вчитель.

Ірина ОЛІЙНИК,
кандидат філологічних наук

Анатолій ПОГРІБНИЙ

ПРО РЕВАНШИЗМ, ГЕРОСТРАТСТВО ТА НАШУ НАСТУПАЛЬНІСТЬ

Широкий резонанс серед громадськості викликає авторська програма академіка Академії наук Вищої школи України, професора, голови Всеукраїнського Педагогічного товариства ім. Гр. Ващенка, секретаря Спілки письменників України, члена Центрального правління "Просвіти" та члена Президії КУІну Анатолія Погрібного "Якби ми вчилися так, як треба". Відтоді, як півтора року тому на першій програмі Українського радіо її було заініційовано (редактор – Василь Марусик), в ефірі прозвучало вже понад сорок просвітницько-публіцистичних передач цього автора. Відгукуючись на прохання читачів, друкуємо один з нових його радіовиступів. Принагідно повідомляємо, що на основі своїх радіопересилань автор підготував книжку «роздумів про наболіле» під такою ж назвою, яка в разі віднайдіння спонсора ближчим часом має з'явитись у світ. З приводу замовлень на книжку звертатися на адресу Товариства ім. Гр. Ваценка: м. Київ-30, вул. Володимирська, 57, Будинок учителя, к. 201.

Весь час нам нагадують про економічно-соціальні завоювання "великого жовтня". Були вони? Так, були – пришвидшена індустріалізація зокрема, забезпечення освітніх прав тощо. Але, по-перше, мало хто ставить запитання, чи не були б ті здобутки ще більшими, якби жовтневого перевороту не сталося і якби Росія розвивалася на засадах інтенсивного реформування, що набирало розмаху перед Першою світовою війною. А по-друге, не кожен і в наш час замислюється над ось чим: а якою ціною було досягнуто оте вельми відносне, а в цілому – жебрацьке, надто у порівнянні з іншими країнами, більшовицьке благоденство?

Кажемо про такі значні комуністичні звершення, як, скажімо, Біломорканал, Магнітка і т. д. Та чи добре усвідомлюємо, що ці й численні інші символи більшовицької індустріалізації створювалися сотнями тисяч і навіть мільйонами ув'язнених – зеків, величезна частина яких була до арешту вченими, письменниками, вчителями, лікарями, інженерами і т. д.? Я нагадаю, що у 30-ті роки в Україні було винищено 80 відсотків (запам'ятаймо цю моторошну цифру – 80 відсотків!) української інтелігенції. Та й загалом свідому Україну було за тоталітарщини знищено й розігнано. Розігнано по Соловках, Магаданах, Уралах, Колімі і т. д., і т. д. І тільки невеличкій частці свідомого українства вдалося вирватися через залізну завісу та налагоджувати українське життя то в Америці, то в Бразилії, то в Австралії... Як, отже, моря сліз, який безмір страждань супроводжували оті згадані мною соціально-економічні завоювання, що про них не припиняють галасувати ті, котрі кличуть нас чи то до реставрації ГАСР, чи то до створення "Союзу славянських государств"!

Ох, як прагнуть цього чорносотенні сили і в Росії, і тут, в Україні, і як вірно прислужуються їм тутешні холопи та яничари! Ви чули, як істерично-судомно кричать? І особливо у Верховній Раді. Той крик – від уболівання за народ? Та ні – пожался, Боже. Просто – антиукраїнські сили розуміють: якщо сьогодні, у найближчий час їм не вдасться перебрати владу, завтра буде вже пізно. Вислизає-бо в них з-під ніг ґрунт, на якому вони стоять, з кожним днем все менше працює на них час. І ото звідси й ота сила крику. Не сила сили (даруйте за тавтологію), а саме сила крику. Лужені бо горлянки мають вони ще від часу матроса Железняка.

Ну, та Бог з ними. Як мовив поет, нам своє робить. Робити своє – отже, берегти Україну, проймається вірою в неї, довірою до неї, боротися за те, щоб в Україні була і влада українською – від Президента до районної та сільської адміністрації змушувати всі владні структури енергійно діяти в напрямку економічного й духовного відродження, зміцнення України, наведення в ній давно вже очікуваного елементарного порядку, аби демократія не переходила, як те раз-по-раз спостерігаємо, у свою протилежність – в анархію.

Тим же моїм кореспондентам, котрі вважають (такі листи незрідка трапляються), що у всіх нинішніх бідуваннях винна Україна, винна віками вистраждана її незалежність, я скажу хіба що так: треба, шановні, дуже й дуже чітко розрізняти: є, з одного боку, Україна, з другого – є ті, що ніяк не наведуть у ній лад. Нам треба тисячі й тисячі разів наголошувати, що не вона, не Україна, винна у наших бідуваннях та різних інших негараздах. Є з-поміж винних як внутрішні, так і зовнішні сили, винними є нездарні урядовці різних рівнів, велика частка яких – то представники комуністичних номенклатурно-кримінальних кланів, винна ворожа до України або примітивна, недалекоглядна частина депутатства, яку ми самі ж необачливо й обираємо, винна наша загальногромадська лівь, наша національна невольовитість. З цим-от і необхідно боротися, нарощуючи активність національно-патріотичної, громадянської позиції буквально кожного.

А що ж до України, то я сказав би так: біда в тому, що України в Україні ще замало. Замало в наших діях, думках і почуваннях, замало в мірі нашої її відданості, замало у нашій перейнятості українською національною ідеєю – і в цьому передовсім і полягає корінь зла, корінь нашої невлаштованості. І хіба не є то ганьбою, що хтось інший, чужоземний – чи то аме-

риканець, чи француз, чи німець – час від часу (прикладі відомі кожному) пробуджує в нас Україну (точно, як у Шевченка – "німець нашу історію та нам же й розкаже"), а не ми самі розпалюємо у собі пристрасну її відданість, готовність міцно поставити її на ноги, відтягнути від державного корита кожного, хто лише корисливо до нього присмоктався і – краде, привласнює, шахраює, все більше обездолює мільйони наших громадян. Згодьмося, шановні, українці, мало в Україні України, і тому так потрібні нам, повторюся, український патріотичний Президент, український патріотичний Уряд, українська патріотична виконавча структура регіональних рівнів, українські патріотичні депутати усіх рівнів. Ще й ще раз підкреслюю: потрібні українські патріоти, беззастережно, безкорисливо, душою і тілом віддані Україні, вище над яку не існувало б для них нічого. І нехай ніхто не каже, що якісного людського матеріалу, який відповідав би цим критеріям, у нас немає, що геть усі вже в нас перепусти, геть усі вже кльонули на хабаря та наживу. Ми з вами, громадськість, ще й не намагалися докласти, як слід, зусиль, аби номенклатурне коло, залишене нам тоталітарно-комуністичною системою, нарешті було розірване, так само як був би відтручений від того кола і той із псевдодемократів (а це також треба розрізняти – демократ і вельми розможнений нині псевдодемократ), хто корисливо, безчесно, більше задля наживи вчепився за нього вже в останні роки.

Хтось скаже: те, що я наразі пропагую, означає кадрову революцію, в тому числі в ідеологічній сфері. Що ж, шановні, – досить нам розхльобувати і в двадцятому, і, бачимо вже, в двадцять першому столітті бодай те, що приніс із собою у 1917-му кривавий більшовицький переворот. І все ж, вживши вислів – кадрову революцію, не хочеться, ну ніяк не хочеться мені з'яшувати це означення та добирати якийсь евфемізм. Це є те, що для одужання, оздоровлення нашого суспільства справді край необхідне.

Є чиста, благородна, свята українська національна ідея, вірна від зневаги до будь-якого народу, але сповнена самошаною, самоповажання. І що більше громадян України запалиться нею, то більше буде її світла, і тим видніша, отже, буде в тому світі усіяка нечисть, що так споганила і продовжує споганювати Україну.

Тільки не зваблюймося, друзі, на все те, що тягне нас у вчорашній день. І женімо на болота – на очерета будь-які сумніви, припущення, буцімто антиукраїнські сили візьмуть, зрештою, реванш та знову наведуть в Україні комуністично-імперський "порядок". Намарні стосовно цього розрахунки демагогів. Реальність бо є такою, що як не є нашому народові, нам з вами тяжко, а за ці роки поновлення нашої державності в Україні нараховуються вже легіони й легіони тих, котрі нізащо не поступляться волею, котрі скорше вмруть, аніж підуть під якесь старе чи поновлене ярмо. Чи не тому і нарощують у силі оті згадані мною демагогічні горлянки? Чи не тому ось уже кілька років підряд і крутять одну і ту ж платівку (скільки вже разів оголошували це комуністичні кликуші!): мовляв, терплиць у народу увірвався, не сьогодні, то ось-ось буде соціальний вибух, народ замучився від незалежності, він хоче до Союзу, він хоче комунізму. І т. д., і т. д. Ну, просто тобі політичне шаманство, без огляду на те, що наприкінці ХХ століття охочих вірити шаманам стає все менше й менше.

Важливо, друзі, щоб усі ми усвідомлювали: попри наявність у нашій державі десятків партій та рухів, попри відмінність різних політичних, економічних і соціальних орієнтацій, насправді сьогодні ми маємо в Україні протистояння, непримиренність лише двох основних сил – українства й антиукраїнства. Всі інші види і типи протистоянь – менш присутні, менш істотні. І коли, скажімо, депутат Моїсєнко, той, котрий кілька тижнів тому так піднесено й з надривом прокричав у парламенті про "свершення великої октябрської соціалістичної революції", що можна було подумати, нібито вона "свершилась" не в далекому 1917-му році, а ну прямишенько таки сьогодні, так-от коли цей депутат волає, що "бандеровщина не пройде", то належить розуміти, що насправді тут мова не про якусь конкретну політично-партійну орієнтацію.

Анатолій Погрібний

Насправді, "бандеровщина" тут – то синонім України, то усі ми з вами, українці. Отже – "Україна не пройде", ми, свідомі українці, що живемо на власній своїй землі, не пройдемо – лише так належить це розуміти.

А що значить "не пройде" Україна? Це значить – "не пройде" її державна воля, її самостійна міжнародна і внутрішня політика, її власна гідність, її власна честь, її культура, її мова.

О, далеко то не випадково, що українофоби ні в парламенті, ні в багатьох державних посадах українською мовою – державною – не послуговуються. І оце, між іншим, є промовистий показник: немов той лакмусовий папірець, він виявляє глибинну зневагу цих діячів до України, до українського народу, до кожного з нас, браття-українці, а нас, дякувати Богові, є в Україні цілих три четвертих – приблизно ми в такому ж співвідношенні до неукраїнців в Україні, як французи до громадян інших національностей у Франції. Уявили депутата француза, котрий до переважачої частини своїх співвітчизників звертався б з найвищою державною трибуни якоюсь іншою мовою? Ні, то неможливо. Бо означало б, крім усього іншого, наплювателство, зневагу. Я пригадую наразі, десь вчитав, що коли одну з депутаток англійського парламенту запитали, як би вона зреагувала, якщо б хтось із депутатів звернувся з парламентської трибуни не англійською мовою, то вона відповіла враз і найлаконічніше: "Убила б".

Нам же ані безкультур'я, ані зневаги, в т. ч. й зневаги до закону, за яким державною мовою є українська, не позичати. І я ще й ще раз підкреслюю: ця зневага до української, державної мови є ніщо інше, як виявлювана в ось такий спосіб зневага до самого українського народу, до українства загалом. А стільки ж запевнень у перейнятості долею народу, стільки апеляцій до нього! Гріш, щербатий гріш цьому ціна!

Як багатьом відомо, навіть за більшовицьких часів, у 20-ті роки, правда, упродовж лише кількох років, комуністи, аби увійти в довір'я до українського народу, фронтально взялися до освоєння його мови, здійснивши т. зв. українізацію. Не те комуністи нинішні. Вже й самою своєю офіційною мовою вони, як сказав би їхній вождь, "страшно далеки от народа" – від українського народу. І цим вони – тисячу разів до цього вже приверталася увага – відрізняються від комуністів у будь-якій іншій країні, хіба що з білоруськими пахопками Москви споріднені. Комуніст поляк – він і своєю мовою поляк, і найдорожчою для нього є вона, Польща, що за неї він роздере вам горлянку. І такий самий комуніст фін, комуніст француз – де там вони вже в наймізернішій, ратитетній кількості позоставалися. Наш же, суціль в Україні, – то гомункулус ну просто рідкісний, то екземпляр достоту унікальний. Зважмо: державна незалежність для будь-якого народу – то святе. Для нього ж державна незалежність України – зло. І він діє, аби оту крихку ще волю знищити, аби на аркани потягти цю Україну сповненому імперських домагань хижому сусідові, аби якомога більшу кількість українського люду поіншозначити. Сказав би я, що це – якась дияволида, щось те, що на тисячі миль віддалене від узвичайного в усьому цивілізованому світі розуміння патріотизму, поваги до народу, ім'ям якого названа та чи та держава.

Чому найбільше згадую наразі депутатів? Тому що саме з парламентської зали найголосніше виплескується антиукраїнська злоба, яка через радіо доноситься до всіх куточків України. Тому, що там, вустами депутатів — яничар та відцепенців, систематично паплюжиться, спотворюється і українська національна ідея, і українська історія. Тому, що в цій залі — головній в Україні — повсякчас принижується, зневажається державна мова. Законодавцями зневажається саме законодавство.

Ще і ще раз, отже, переконуємося, що мовне питання — то не просто мовне: хто якою мовою розмовляє, хто якою мовою думає. Для України це питання найвищою мірою політичне. "Чия влада, того й мова" — каже латинська приповідка, увиразнюючи істину, що раз і нині на переважачій частині території України продовжують згущатися хмари зросійщення, як-от і в інформаційному просторі, що потрапив сьогодні під російську окупацію, то це — ще один доказ того, що патріотичної, повноцінної української влади ми ще, на жаль, не маємо. Водночас наведену приповідку можна перефразувати й так: "Чия мова, того й держава", з чого випливає: якщо богує мова неукраїнців, то і держава це неукраїнців.

Як видається мені, недруги України значно глибше розуміють цю аксіому, аніж ми, патріоти. Ми озиваємося, коли вже аж надто припече, більше фіксуємо, констатуємо, жаліємось одне одному — вони ж наполегливо, нахраписто діють.

Ось у Києві, де нараховується нині 17 російських шкіл, у Києві, який, назагал узявши, і досі не набув українського мовного обличчя, т. зв. "русская община" вже вкотре організовує пікет біля міської ради з протестом "проти насильственої українізації образования". Лишень десяток-два осіб — зате які ж горлянки! І ось чує той істеричний крик якийсь чиновник — і вже певний сумнів його проймає: мовляв, а чи не зарвалися, чи не занадто вже просунулися? Хоча річ зрозуміла: в першу чергу рахуватися слід не з демагогом-шовіністом, якого вже давно пора навчитися ставити на місце, а з самою логікою існування України як незалежної держави, а в цьому випадкові ще зі статусом Києва як столиці України.

Зросійшувач, шовініст добре пам'ятає: чим більше неукраїнської мови, тим менше самої України. Мова для нього — знаряддя антиукраїнської політики. Мова — зброя,

якою він прагне боронити давні, вже поруйновані, але ще тривкі імперські бастіони. Ось, як я щойно мовив, він влаштує нечестиво-циничні пікети. Я ж собі думаю: а де — як протидія — пікети наші? Наприклад, з вимогою українського викладання у конкретному навчальному закладі або у вищій школі, яка продовжує бути головним засобом зросійщення України в цілому. Або перед установою, з вини якої українськомовний інформаційний простір дійшов межі, далі від якої відступати нікуди. Або перед приміщенням конкретного українофобського видання. І т. д. Запросити б для висвітлення подібних акцій представників засобів масової інформації, в тому числі зарубіжних, — і повірте, що байдужий до українського відродження чиновник мусив би закритися, а знахабнілий шовініст відчув би реальну протидію, яку поки що відчуває українофобство. Нема сумніву, що наша вольовитість, наступальність, неупустивість позначилася б і на політиці держави, в цьому випадкові — стосовно мовної сфери в цілому. Реальність бо сьогодні така, що їх держава чує більше, аніж нас.

Так, мусимо докласти всіх зусиль, аби наша, українська мова була одним з головних знарядь побудови свого українського дому. Людей, котрі усвідомлюють державо — й націєтворче значення державної мови, є в Україні вже багато. Але от у владних структурах — в багатьох міністерських кабінетах, в адміністрації Президента і т. д. — обмаль. І то шкода, вельми шкода. Нинішній бо стан з нашою мовою, за якого "єдинеделімщик" іде — і то в багатьох випадках успішно — в наступ, лише ослаблює і без того слабку Україну, розхитує нашу неподільність, соборність, заважає перейманню суспільства рятівною національною ідеєю. А все це позначається, не може не позначитися, і на темпах нашого економічного одужання. Мова — культура, мова — політика, мова — економіка — як нам потрібна влада, що була б проінята розумінням цих істин!

...Згадалося: на зорганізованому Інститутом українознавства Національного університету ім. Т. Шевченка Всеукраїнському фестивалі-конкурсі "Наша земля — Україна", що відбувся у вересні цього року в Артеку (я входив до складу журі), 12-річний Ярослав Кравченко з Ромен Сумської області, до речі, вже автор першої збірки, знайомив зі своїми віршами. Різної тональності

та творчість — від пейзажних замальовок до історичних та гумористичних сюжетів. Особисто ж мене вразило інше — ось що, виявляється, найбільше мучить душу цієї дитини:

*Не веселі люди
А все більше злі,
Сумно їм живеться
На своїй землі.
Тяжко Україні,
Де ж отаман, де,
Що засвітить сонце
Віри у людей?*

Або:

*Чи повернем славу,
Здобуту з неслави?
Чи втримаєм волю,
Здобуту з неволи?*

Подумалося: Боже мій, хлопчиночко! Та чи з подібними болями, з відчуттям усе тієї ж історичної загнаності українства, належало б тобі входити у життя! Яка ж бо це є моторошна ненормальність, що вже й на восьмому році державної незалежності подібні далеко не дитячі настрої тривоги, болю за Україну вселяються навіть в дитячі душі! І якою ж злочинною є політика держави, яка допускає, що подібні сумніви проймають вже й саме її майбутнє — юне покоління!

І в ім'я сучасного, і в ім'я майбутнього мусимо найактивніше діяти, зорганізовуючись у єдино спрямоване та наступальне, ба й агресивне супроти різного роду недругів українство. Зокрема, маємо навчитися чинити тиск на владні структури держави, аби знейтралізувати той, що його небезрезультативно і постійно здійснюють ті, хто цієї держави — як української — не хоче. І нехай хтось закидає мені оперування тут напіввійськовими термінами, — ситуацію, в якій українство сьогодні опинилося, слід оцінювати реалістично, а саме: живучи вже ніби і в своїй державі, насправді ми усе ще перебуваємо в ситуації необхідності бою — бою за цю державу як українську, бою за українську мову, українську освіту, українську науку, українську культуру. Програти цей бій за Богом дарований привілей бути господарем на власній землі не маємо права.

Чернівська «Просвіта» у щільно заповненому залі Народного Дому обласного міста влаштувала презентацію книжки «УСЕ», що вилізло у сценічне дійство з гармонійним поєднанням живого дотепного слова, пісні, музики й танцю. Веселій настрій учасників вечора поглибив і увінчав дружній передзвін чарок, під яким зачарована успіхом публіка продовжила розмову про «УСЕ».

У читача може виникнути питання: невже про все розповідається у книжці, яку впорядкував і видав на спонсорські кошти Віктор Косяченко, голова буквинської «Просвіти», доцент університету, давно відомий шанувальникам сатири і гумору дослідник цього жанру? Звичайно, ні. УСЕ — аббревіатура, а не слово. Розшифровується: Універсальний Словник Епіграм, або Універсеп. До Універсепу, як зазначено в

*Відомий критик прикормив Рябка
І вишколив для промислу крутого.
Відтоді сам не пише ні рядка —
Пес гавкає за себе і за нього.*

Усміхнена книга закінчується усміхненою післямовою Віктора Косяченка, в якій він, тільки торкнувшись пером паперу, зухвало бере норовистого бика за роги: «Завершуючи роботу над цією збіркою, уявив собі сучасного, розкутого у своїх емоціях, за висловом І. Франка, «доктора Бессервіссера» — краєзнавця із його категоричним запитанням: «Та який там універсальний словник? Адже в ньому із явищ і типів «давніх і нових» немає і того, і сього... А скільки авторів дотепних, гострих, геніальних епіграм у збірці не представлено...» І з цим не можна не погодитися. Тому

УНІВЕРСЕП — УСМІХНЕНА КНИГА

анотатії, першого в історії вітчизняного книгодрукування словника-антології українських епіграм, включено оригінальні та перекладні твори поетів-епіграмістів від давнини до сучасності.

Книжка присвячена 200-м роковинам першого видання поеми «Енеїда» Івана Котляревського. Не випадково сцена в Народному Домі була прикрашена портретом основоположника нової української літератури, на тлі якого виступали дотепні продовжувачі його великої справи. Серед них і я, київський гість презентації, представлений своїми мініатюрами ледь не під кожною буквою універсального словника, потужно зарядженого очищаючим двохсотлітнім сміхом.

Антологія включає 130 авторів, починаючи від Петра Могили до Петра Ребра і Миколи Сома. А поміж ними — Іван Багряний, Олекса Влизько, Микола Вороний, Дмитро Загул, Микола Зеров, Анатолій Бортияк, Анатолій Косматенко, Степан Олійник, Василь Симоненко, Василь Юхимович... І коли довелося б назвати сміхотворців з-під усіх букв словника, тоді, не дай Боже, моє повідомлення про веселу подію в книжковому світі видалось би нудуватим і неправдоподібним. І навряд чи повірив би читач, що і я там був, мед, пиво пив, по вусах не текло (бо не ношу вусів — украли в перукарні й перепродали Леоніду Талалаю!), усе мені в рот попало, але й з рота вискакувало, наприклад:

*Фінансуєте АПЕКа
На потреби козака,
Що продав коня й овець
І сідає мерседес.*

Словом, у книжці «УСЕ» таки знайдеться і усе, і про усе, амплітуда сягає від рожевого до білого і аж до чорного гумору:

*Розвелось багато пересмішників у народі,
Хто відкрито регоче, а хто нишком-тишком.
Чорний гумор найбільше сьогодні в моді,
Час такий, що без чорного умору — кришка.*

Петро ОСАДЧУК

РОСТЕМО Ж МИ, ГЕЙ!

Нині в Україні є більше ста молодіжних організацій різного масштабу і різних напрямків. Однак факт їхнього існування відомий лише вузькому колові членів цих організацій і зацікавленим спостерігачам.

Отож, подаємо інформацію про нашу організацію — «Молода Просвіта».

Все почалося ще в минулому столітті, коли українська молодь, що не бажала залишатись осторонь просвітницьких процесів Європи, об'єднувалася навколо "Просвіт" і займалася найрізноманітнішими справами, несучи добро собі і оточуючим. Звіти вийшли "Пласт", СУМ, "Січ", "Сокіл" та всі інші українські молодіжні організації.

Ніякі утиски і заборони не зупинили молодих ентузіастів. Разом із відновленням державності у 1917 році молодіжний просвітницький рух набрав шалених обертів: постали "шкільні", "молодіжні" «Просвіти». Але радянська влада ліквідувала ці українські молодіжні організації.

Та захоплену молодь, що активно відстоює свої права, не може зупинити ніхто і ніколи. У 1997 році відбувся перший з'їзд відновленої "Молодої Просвіти".

"Молода Просвіта" — всеукраїнська незалежна молодіжна організація просвітницького спрямування, що плідно співпрацює зі Всеукраїнським товариством "Просвіта" імені Тараса Шевченка. Організація об'єднує тих, хто займає активну життєву позицію і готовий змінити своє життя на краще, хто розуміє, що майбутнє — за Великою Україною і новою генерацією української нації.

Повсякчас ми робимо все для:

- реалізації творчих здібностей кожного з нас;
- створення сучасної молодіжної української культури;
- залучення національно свідомої молоді до активної участі у процесі формування національної, демократичної правової, незалежної України;
- збереження національних традицій України та загальнолюдських цінностей;
- вивчення, охорони і відновлення пам'яток української історії та культури;
- досягнення успіху в житті!

"Молода Просвіта" бере активну участь у всіх молодіжних акціях, організовує літні табори, різноманітні семінари, конференції та "круглі столи", проводить веселі й неповторні святкування.

Ми співпрацюємо з дитячими та молодіжними організаціями і фондами України та діаспори, які підтримують наші статутні завдання, маємо вплив на проведення державної молодіжної політики.

Олена ГАЛУШКО,
Олександр МАСЛАК

Кор. — Шановний Павле Михайловичу! Громадськість нашої держави збурили відомі події в українському парламенті влітку цього року, коли т. зв. «ліві» протягли в першому читанні Закон про освіту, з якого було вилучено 7-му статтю, де йшлося про обов'язкове вивчення української мови в усіх середніх навчальних закладах України. На Ваше ім'я як депутата Верховної Ради України і голови Товариства «Просвіта» нині надходять тисячі листів, під якими часом є підписи сукупно всіх мешканців окремих сіл і містечок нашої держави. Наскільки це важливе питання, свідчить виступ відомого громадського і державного діяча Івана Дзюби про те, що узаконення такої несправедливості «ставитиме грест на майбутньому українського народу»...

П. М. — Якби ми підходили до цього питання так спрощено, як воно трактується нашими недругами, що є, мовляв, «незалежна Україна», що, мовляв, реалізується народні принципи в державотворенні. Проте це чергова ілюзія, що ми маємо державу за тими параметрами, як це трактується в Конституції України. Річ не лише стосовно 7-ї статті. Є важливіше питання. Десять років п'ять тому було підкинуто тезу, що, мовляв, «Україна — це утворення нове, що формується на політичних засадах». Тобто не національних. Коли було прийнято Конституцію України, то радість наша не мала меж. Бо ж в Основному Законі зазначалося й те, що наша держава є унітарною. Унітарність — це визначення політичного організму, що виключає інші етнічні вкраплення у структуру, яку я назвав би федеральною. Унітарність означає те, що держава є моноетнічною. А моноетнічність складається віками на території України, де українців абсолютно переважна кількість. Теза про те, що Україна — багатоскладова чи строката населенням різних народів, потребує прискіпливого роз'яснення. Адже навіть у «Повісті временних літ» ідеться про оплакування кончини князя Володимира «і сорбами, і ляхами, і жидовами»... Тобто — дуже великий перелік тих, хто оплакував володаря Київської держави. Отже, такий був зріз етнічний України на ту пору. І це правда, що на нашій території поселилися різні етнічні групи. Але вони ніколи не засягали на головний принцип, що вони — господарі на нашій землі.

Це, так би мовити, було співіснування. За Російської імперії найупослідженішою була українська нація. Якщо навіть бавились у демократичні принципи за радянських часів, стимулюючи розвиток, наприклад, болгарської, грецької культур в Україні, або, приміром, була підтримка гагаузів, то порівняно з цим була зрозуміла доля української культури. Бо ж за українським Відродженням 20-х років наступили 30-ті — із розстрілами, голодоморами і суцільною русифікацією.

Я хотів би нині, на 8-му році державної незалежності України, запитати окремих «державників»: «Чому так чиниться, що нас позбавляють права на справді державну мову, на її функціонування в усіх сферах, як це зафіксовано в Конституції України?». Чому ми знову упосліджені в нашій державі? Чому зі 100 відсотків ефірного часу на українське мовлення припадає тільки 12—20 відсотків? Бо ж решта все — російське слово. Чому в нас активізувалися всі неукраїнські джерела масової інформації? Чому електронні засоби масової інформації підтримують тільки російське слово? Мовляв, впливає фінансовий фактор. Цебто Росія інвестиційно забезпечила це, бо там розуміють добре, що великодержавна російська ідея існуватиме доти, доки в Україні домінуватиме російська книга, преса і т. д. Принцип домінування російського слова тут зрозумілий.

Отже, ліквідація 7-ї статті Закону про освіту якраз є продуманим способом політики денационалізації України, яка провадиться стрімко, катастрофічно і невідворотно. Це загроза всьому національному організму. І це все відбувається за незрозумілого потурання людей, які нині очолюють Українську державу. Бо ж ці посадові особи є першими порушниками конституційних засад. Ось, приміром, такі факти. На високі посади призначають людей, далеких від української державницької ідеї. Приміром, мого доброго знайомого, депутата двох попередніх скликань Верховної Ради України Михайла Васильовича Чететова призначають заступником міністра економіки. Чому людина, яка не розуміє, не знає державної

мови, має право обіймати таку високу посаду в українському уряді? Де таке в світі могло бути? Або ж голова податкової служби Микола Янович Азаров вважає за непотрібне, за недоцільне вивчення української мови. А це ж перша фіскальна структура, яка нависає дамокловим мечем над кожною ділянкою економічного життя в нашій державі і може будь-якого, як кажуть, покликати до криміналу за порушення українських законів, хоч перша посадова особа цієї структури порушує Конституцію України, бо не знає державної мови... А це ж чиниться державниками, то що тоді дивуватися, що так проголосували за вилучення 7-ї статті з Закону про освіту. Бо ж здавалося просто: закінчилася в тебе державна служба, будь ласка, в колі своєї сім'ї, друзів розмовляй будь-якою мовою, але ж не на роботі, бо ти презентуєш державу великого народу. Тож, може, ми всі тут винні, що допустили до такого приниження нас як великої слов'янської нації...

Кор. — А як же так сталося, що вороги українства «протягли» в українському парламенті голосування за вилучення 7-ї статті із важливого Закону? Де ж були депутати — представники демократичних сил?

офіційною мовою є російська. Не може бути цього.

Річ у тому, що нашим державцям, якщо їх так можна назвати, бракує елементарного почуття — патріотизму. А це найважливіше. Коли той «державець» цікавитиметься інтересами не власної кишені, а держави, тоді в нас буде поступ і в економіці, і в усьому іншому. Звідки утвориться олігархія? Ця олігархія підпорядкувала всі силові структури. Для неї Конституції не існує, тільки власні економічні інтереси. Тому питання мови для неї байдуже. Ці олігархи сьогодні адаптувалися до російської. Завтра, якби, скажімо, змінився режим і Квасневський мав більший вплив, то перейшли б і на польську... Але хіба це шлях до структуризації нашої держави для того, аби вона нарощувала національну свідомість народу, творила із громадян українських патріотів. Ні, це тепер тільки руйнація.

На моє глибоке переконання, період космополітизму в Україні завершується. Космополітизм, який був нам накинута групою Табачника—Гриньова, завершується, бо побачили, що на цьому можна будувати тільки ГКО, подібно до

серйозніше: хто зацікавлений у тому, щоб продовжувалася русифікація України?

Кор. — Павле Михайловичу! Щойно Ви говорили, як володіють державною мовою високі посадові особи в структурах виконавчої влади. Але ось запитання, яке не тільки мене одного хвилює: чи є у світі де-небудь такий парламент, який би так підкреслював меншовартість державної (тут — української) мови, де нам в основному т. зв. «ліві», як гарантником, доводять «красу» російської мови? Цебто мови тої сусідньої держави, яка нас ось уже 350 літ поневолює, завдавши стільки горя українському народові. Це вже справді якийсь роздвоєння шизофренічне...

П. М. — Аналогів, безперечно, не знайдемо. Є, приміром, поліетнічні державні утворення, як ось у Бельгії, де депутат-фламандець виступає в парламенті рідною мовою, але його представники від інших етносів слухають у синхронному перекладі. Це практикується у парламентах тих держав, де історично так склалося, що на одній території живуть різні етноси. Вачите, це політичне питання, яке переносимо

ПАВЛО МОВЧАН: МЕНЕ ЦІКАВИТЬ ВИКЛЮЧНО УКРАЇНА

Интерв'ю журналіста Михайла Якубівського з народним депутатом України, лауреатом Державної премії України імені Т. Г. Шевченка, головою Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка Павлом МОВЧАНОМ 20. 11. 1998 року, м. Київ

П. М. — Тих, що абсолютно думають тільки про себе, які не є державниками, переважна більшість у нашому парламенті, який так відповідно й сформований...

Кор. — Чому ж представники Руху та інших патріотичних сил не бойкотували таке ганебне рішення щодо майбутнього українського народу? А може, дехто й підтримував цей акт українофобства?

П. М. — Не було таких, які б від Руху підтримали таке неприваблєне рішення. І від інших демократичних сил не пригадую депутатів, які таке вчинили. Просто саме тоді «лівих» була переважна більшість.

Я знаю, хто і як голосував. Не голосував Рух за вилучення згаданої статті. Нам же хочеться бути самодіями. Нам байдуже, як говорять Азаров, Чететов, як говорить Мінін, як говорить весь Кабмін, якою мовою розмовляє вся адміністрація Президента України від першого поверку до останнього... Але треба знайти якогось сретика з патріотів-українців, якогось там Костюка з Народного руху України, що він, мовляв, не голосував чи голосував не так як слід. Суть справи ж не в цьому.

Кор. — Так. Ви маєте рацію.

П. М. — Зрештою, треба міняти наголоси. Бо ж таким чином, шукаючи відьом серед своїх, ми допомагаємо українофобам з їхнім відомим гаслом «Розділяй і володарюй!». Якщо ми прийняли Конституцію України, де стаття 10 визначає українську мову державною, то треба дотримуватися цього передуми державним особам. Потрібно, щоб були судові позови, щоб на порушення Основного Закону реагували судова влада, Прокуратура України і т. д. Коли в Конституції це записано, то обов'язково для всіх: і для Жмеринки, і Бердичева, і Красно-перекопська, і для будь-якого іншого населеного пункту України. І не може бути перетрактовки якоюсь областною радою, як це мало місце і в Донецьку, і в Запоріжжі, і в Харкові, що другою

російською, цебто що піраміду фінансову, яка згодом розвалюється і під своїми уламками хоронить державу, народ. Ця піраміда завершена, і вона фактично розпадається. Ми тепер вступаємо у зовсім іншу фазу. Якби в нас не було тієї страшно політичної загрози «полівніня» та повернення назад під Росію, під Союз, якби ми свого часу засудили КПУ та її вождів, як це має місце в Литві, то ми б не мали тепер цієї червоної зарази і могли б вибрати єдино правильний шлях. Той шлях, який характерний для кожного єдиного національного організму. Це процес самоідентифікації, коли прем'єр-міністр гордий був би з того, що він є українцем. А якщо він не є українцем, але є державцем, то буде дбати про Українську державу.

Наші ж «російськомовні», навпаки, стараються в Україні все руйнувати, чинять українському державному будівництву суцільний опір, де це тільки можливо й неможливо. За етнічним принципом у нас фактично сформована виконавча влада. Там майже зовсім відсутні українці. Я про це кажу з великою часткою суму. Від цього суму зневіра в багатьох людей. Ми могли б будь-яку біду перетерпіти, якби в духовній ділянці рухалися, тоді б не говорили про 7-му статтю, не говорили б про засоби масової інформації, майже повністю русифіковані, не говорили б про суцільну русифікацію в будь-якій ділянці державного і суспільного життя, що зростає в геометричній прогресії, нарощуючи далі свої оберти. Я вже не кажу про гостроліну діяльність російських артистів на теренах України, про нині мертво українське кіно, про омертвіння українського театру. Я кажу про те, що кошти можна було б знайти для кожної української справи: від кінематографу до телебачення, до книги, до підручника, до газети — тут потрібно тільки зробити для цього відповідні пільги в державних законах. Тоді б завтра той, хто нині заробляє на російській книзі, був би зацікавлений заробляти на українській книзі. Отже, тут питання

дещо в іншу площину. Бо, приміром, коли кажуть, що так історично склалося в Україні, що російська мова є домінуючою, другою, а можливо, навіть першою, мовляв, так історично склалося, що росіяни чи російськомовне населення мають бути забезпечені у своїх культурних потребах і щоб їхня мова мала відповідний статус. Але ж цього, як знаємо, не може бути в Росії, де історично проживає чимало великих етносів, приміром татарів і т. д. Щодо України, то в нас унітарна держава. Адже росіяни свої культурні потреби можуть забезпечити на теренах Росії. Якщо тому чи тому росіянинові не підходить ця держава з тієї причини, що тут українізація, що той росіянин не може задовольнити свої культурні потреби в Україні, то він може спакуватися й поїхати до Росії. Мені ж нема куди їхати. І Вам нема куди їхати. І всім іншим українцям нема куди їхати. Тим сімдесятьом відсоткам українців нема куди їхати. Хіба що до Канади. І тому питання про паралельне існування інших мов стало спекулятивним. На цій політичній спекуляції «двоязыччя» заробляли президенти України, які обиралися так званим російськомовним населенням. А чому це населення є російськомовним, ніхто тепер не цікавиться. Чому багато українців, що виступають російською мовою в українському парламенті, дійшли до такого самоїдства? Ніхто ж не розглядає цього питання. Чому не існуюча на мапі, бо так «історично склалося», держава Ізраїль відродила мертву мову іврит? Цією мовою вже не говорили або говорили одиниці. А «історично так склалося», що вже мови не було, як і держави. Але свреї відродили і мову, і державу. І неодмінною умовою для одержання роботи в Ізраїлі, я вже не кажу про громадянство, є знання державної мови іврит. Там ти будеш неповноцінним громадянином, коли не знаєш іврит. Крім того, там існує багато різних обмежень, пов'язаних саме з мовним питанням. Бо мова є консолідуючим

фактором, це той обруч, який тримає ці державні клепки.

Тепер інший приклад. Сполучені Штати Америки свого часу, як нове державне поліетнічне утворення, замішане на різних етнічних ферментах, вирішували, якою мовою розмовляти новому суспільству, якою має бути державна мова. Стосовно цього тривала велика полеміка. А «історично так склалося», що Південь США розмовляв латиноамериканською — іспанською мовою. Чому ж там, після відповідних дискусій, мовне питання було вирішено раз і назавжди? Хоча у США був величезний відсоток німців і вони навіть переважали мовно англосаксів. Та тому, що батьки нації — від Джорджа Вашингтона до Авраама Лінкольна — розуміли, що державна мова — це цемент. І там парламент проголосував, хоч із невеликою перевагою, за англійську державну мову. І там ця мова всюди функціонує як єдина державна. Хоча, як вони там кажуть, є запозиченою. Отже, мова консолідує, мова об'єднує, мова цементує, мова формує державу і дає напрямок цій державі. Бо мова — це джерело знань, інформації. Бо мова — це джерело енергетичне. І коли б Сполучені Штати Америки не вдалися до зазначеного кроку з вирішення державної мови, то мали б дотепер етнічні конфлікти, і досить таки серйозні. Бо, з одного боку, південні Штати домагалися б іспанської мови, частина населення вимагала б німецької, частина — італійської чи французької, як англійської чи китайської і т. д. Американці, вирішивши питання з державною мовою, розв'язали велику проблему державотворення. То чому ж у нас може це паралельно російська мова претендувати на звання державної?

Серед наших «державників» немає політичного розуміння, наскільки мовне питання загрожує існуванню самої держави України. Бо в нас корпоративні інтереси превалюють над державними. Тобто «моя команда, мої люди, які нехтують українською мовою, виходять тільки з одних критеріїв: користь для вузького кола людей».

Отже, коли існує тільки зиск у верхніх ешелонах влади, то це держава безперспективна. Кожен із українців, який мріяв про незалежну Україну, переймається цими болями, йому це болить. Бо звідси наші всі економічні негаразди, звідси наші тушковість і безвихідь.

Мовна проблема дуже щільно зав'язана на економіці держави, на її перспективі, на розумінні й консолідації нації. А цього не розуміє чи не хоче розуміти дуже багато людей. А той із «вороженьків», хто це добре розуміє, робить усе зумисно, аби Україна в будьяку мить стала додатком до Росії. Так звана «п'ята колона», або російська колона в Україні, політична сила російська в Україні досить серйозна. Вона добре підживлена фінансово. Тут і видання російської книги, і звучання російського слова в ефірі і т. д. Це є не випадкові речі. Все робиться для того, аби при нагоді проголосувати в нашій державі за білоруським варіантом і об'єднатися з Росією. Ось що є для нас найнебезпечнішим. Але це небезпека не тільки загальноукраїнська, а й загальноєвропейська. І тут ми виходимо з головного напрямку. Якщо ми хочемо стабільності, то, не розв'язавши мовної проблеми, цієї стабільності в державі ніколи не досягнемо. Не розв'язавши мовного питання, ми не матимемо перспективи. Коли вже сьогодні моделюється відповідне становище, де нас ігнорують в «Інтернеті», як і не розвивається відповідна українська технічна термінологія, то невже ми залишимося для історії як народ у шароварах і свитках?

Була в нас за радянських часів флосова ситуація, коли художнє слово превалювало, бо надавалася відповідна можливість для реалізації в художній площині, а в інших галузях мовного життя все було скальковано з російської мови. Навіть Інститут української мови був покликаний унормувати всі русизми. Всі неологізми були взяті з російського словообігу. І так творилися відповідні «словники» тощо. Тоді розуміли, що це безперспективність для української мови. Але й тепер ситуація не краща. Навпаки, вона гірша. Бо художнє слово вилучено, впливу нашого українського енергетичного не має в державі. Тож на яких принципах виховується підрастаюче покоління? На яких засадах задіяне наше військо? Якщо в армії немає українського слова, немає патріотизму, відданості українській землі, то це не військо, а випадковий набір людей. Отже, або це свідомо політика на капітуляцію, на здачу України ближчим часом, або на

довготривалу перспективу, на поступове знищення.

Я як людина думаю про перспективу не свою, я вже у достатньо зрілому віці, а про своїх дітей, усіх дітей України і про саму Україну. Якщо тепер не робити нічого, політично не розв'язувати це питання, то матимемо дуже сумну Україну. Але сумна Україна вдалася завше до останнього силового аргументу — до Колівишини! Безперечно, Колівишина оберталася великою бідою для всієї України. Це був останній засіб самооборони українського народу, і наслідки цього давно відомі в історії України. Отже, вороги українства повинні зрозуміти, що вони провокують українську 50-мільйонну націю, в якій «козацька кров пульсує і гуде», на можливі інциденти чи прецеденти. Ці відомі українці виступають зумисними провокаторами. Той, хто сьогодні русифікує спорт, військо, всі державні структури, всю вищу державну школу, повинен зрозуміти, що своїми зловисними актами він підписує не тільки багання вишцити український народ чи смертний присуд українській мові, а й своєму власному існуванню в Україні.

Не всі, як сказав Жириновський, дійдуть до аеропорту. Не всі втечуть чи вийдуть. Це було. Я як людина, яка думає про перспективу, переймаюсь і цим. Я моделюю, я хочу бачити розвиток подій на кілька кроків наперед. І саме тому я так гостро реагую на мовну проблему і відстоюю необхідність державного слова, державної мови української.

Ще раз наголошую: державної!

Іншого варіанту не може бути.

В іншому вимірі України не існує.

Україні російськомовної не може бути. Бо це буде щось на зразок Одеси з додатком до Хайфи чи України з додатком до чогось іншого. В іншому варіанті, окрім вирішення питання з державною українською мовою, немислимі наші перспективи. Бо тоді нас ніщо не об'єднує: ні ковбаса, ні українське сало.

Був такий варіант: «Давайте спочатку народ нагодуюмо, а потім говоритимемо про українську мову». Це ми проходили вже за сім років незалежності України. Мовляв, не треба мовне питання збурювати, наразі потрібно інші закони прийняти. А потім, казали, «нагодуюмо, відбудемо, реформи проведемо, перейдемо до мови, до культури». Але тепер побачили, що та сила, яка змітає державність української мови, по суті змітає саму Україну як незалежну державу. Отже, ми виходимо на серйозні проблеми, аніж гадали. Це стосується отого зловисного вилучення 7-ї статті із Закону про освіту. Є сили, які хочуть, щоб Україна ніколи не реалізувалася як держава. Я припускаю, що ці сили є на всіх щаблях влади — законодавчій, виконавчій і судовій. Це анти-українці. Якщо їх не поставити на місце, не вивести за дужки, то Україна матиме від того сумні наслідки. Бо ця чужа людина нав'язує нам з керівного крісла чужу нам мову. Цей українтофоб через судові структури нав'язує нам, як маємо жити і мислити на нашій предковинній землі чи в якому слові реалізувати себе. Наші історичні права забезпечені нашою історією, нашим родоводом. Я так розлого кажу, бо за будь-якого запитання я виходитиму на масштабні проблеми. Бо питання про державність української мови не осмислюють серйозно ні політичні лідери, ні Президент України. Певно, за браком часу. Я вже не кажу про тих державоградців, які є у виконавчій владі.

Кор. — Ось чому українцям доводиться весь час протистояти злочинній ідеї другої державної мови...

П. М. — Російська мова розвивалась у Росії разом із її державністю. Російська мова, це й підтвердять нинішні російські філологи, формувалася у XVIII—XIX століттях. Наша ж українська значно глибша, набагато давніша, значно насиченіша енергетично, дебет глибинніша, бо є кущовою за структурою у порівнянні з російською мовою. Тому нехтувати українською мовою — це відкидати глибину, можливість плекати красу тієї української крони, завдяки чому можна осягати і значення свого особливого місця в сім'ї культурних народів, і свого почесного місця в Європі. Я припускаю, як може Україна позитивно впливати на Європу. Але це все можливе, якби ми могли вільно плекати рідне українське слово. Бо ж, приміром, Російська держава закладає щороку близько двох мільярдів доларів до бюджету на розвиток російської мови з її впливом на «рускоязычное население». Серед цього «населення» й українці, в яких відібрали рідну мову. А що ж дає Українська держава для розвитку

української мови, аби той же зрусифікований українець повернувся до батьківської чи прадідівської мови? Хіба наша держава дає тому ще не втраченому українцеві хоч копійчину, щоб він відчув себе причетним до мови й культури великого народу, який дав світові такі славетні імена, як Ярослав Мудрий і Скворода, Шевченко і Гоголь, Вернадський і Корольов... Щоб той «рускоязычний» українець самоідентифікувався, щоб були справжніми українцями його сини і внуки, про це повинна дбати Українська держава. В чужому слові зрусифікований українець не віднайде себе, бо він — як запозичена людина. І таким його зробила система. Я не заважаю розвиватися російській мові, я її шаную, як і інші мови світу, але нехай вона розвивається на теренах Росії, а не на території України. Який народ, що більш-менш себе поважає, міг би нині в світі таке дозволити? Але ж на розвиток української мови в нашому бюджеті немає жодної статті. А це вже сумно, бо в незалежній державі треба думати про такі речі. Бракує тої політичної сили, яка могла б творити такий бюджет, де була б захищена українська мова й культура. Це дало б змогу позбутися тієї болячки червоної, яка проникає до нас через прозорі кордони з «родни Октября». Якщо українець прийде до розуміння, що він є українець, він відійде від стереотипу «єдиного Союзу» і від необхідності вдаватися до російського слова.

Кор. — Російська верхівка завжди шукала вивустватися у всіх імперських бідах представників національно-визвольних змагань серед інших підневільних народів. Тут і прокляття Мазепи чи Шамілю, басмачам чи бандеріцям і т. д. Нині, 7 листопада цього року під час так званого святкування російськими комуністами великого «Октябрю» генерал Макашов на весь світ заявив, що в усіх бідах вивувати євреї і що найкраще їм місце в могилах. Ця різка заява обійшла всі засоби масової інформації світу і породила різні думки. У нас в Україні такий заяв не було, але нещодавно вийшла книга покійного дисидента Матвія Шестопала «Євреї на Україні». Вона написана понад 20 років тому і весь цей час пролежала у сховку. Матвій Шестопал наводить різні факти визиску євреями українців, починаючи від часів Київської держави і до новітніх часів. Так, зокрема, євреям інкримінується сприяння в закритті українського журналу «Основа», що виходив у Петербурзі на початку 60-х років XIX століття, визиску, що був не другорядною причиною породження Хмельниччини чи Колівишини і т. п. Але Матвій Шестопал, як і упорядник книги професор Василь Яременко, закликає євреїв до співпраці з українцями на партійних засадах, адже так було, приміром, за часів Центральної Ради... Що Ви скажете з цього приводу?

П. М. — Мене найменше цікавлять російські проблеми або ж польські. Мене цікавить виключно Україна. Я хотів би, щоб українські євреї були справді українськими євреями, а не російськими в Україні. Хотів би, щоб вони будували Україну разом із нами. Якщо Струве витрактовував єврейський елемент як важливий асиміляторський чинник у Російській імперії, то я не бажав би, щоб це означення і нині за ними закріплювалося. Коли євреї спромоглися вибудувати свою

модерну державу, через стільки віків відродивши національний дух, зібравши всіх синів своїх, то вони, як ніхто, розуміють цю проблематику і комплекси неповноцінності. Чому ж вони не повинні нам допомагати? Я розраховую на співпрацю з євреями в розбудові України. А не те, щоб вони вдовольняли тут в Україні лише власні економічні інтереси за рахунок українців чи росіян.

Національність мене найменше обходить. Мене цікавить інше: чи це громадянин України, а він повинен ним бути в повному вимірі. А те, що він ходитиме до синагоги чи співатиме єврейських пісень, це для мене теж малоцікаво. Кожен, хто причетний до свого етносу, хай і горнеться до нього. І тому питання присутності інших етнічних груп в Україні не є такою невідіршеною проблемою. Якщо будуть перші особи зорієнтовані на Україну, на її національні інтереси, то всі інші громадяни, чи то українці, чи росіяни, чи поляки, чи греки і так далі, також будуть зорієнтовані виключно на інтереси України, на інтерес утвердження української мови як державної. А якщо ж «будується» за зразком Роксолляни: «Давай швидше розвалимо цю турецьку державу для того, щоб визволити». Кого визволити? Така спала на думку аналогія... Ще раз наголошу: ті, що біля керма влади сьогодні в Україні, не розуміють значущості тієї проблеми, про яку ми ведемо розмову. Там не повинні думати, що мовне питання — це десяте питання. Мовне питання — це головне питання. І той, хто претендуватиме на найвище місце, маю на увазі недалеки президентські вибори, мусить урахувати це. Не підуть люди за «лівими», не підуть! Хоч і подрібнені ми, але за «лівими» не підуть. Вони вже багато за цей час осягли й зрозуміли, хто є хто. Проблема в тому, як нам провадити роботу. Я сподіваюся, що, переживши добу Гриньова—Табачника — що добу українського космополітизму, ми вийдемо на шлях необхідності творення національної держави, де національні інтереси будуть домінуючими в усіх сферах, а не в одній економічній. Бо не буває такого, аби справжня держава акцентувала все тільки на економіці. Такого не буває, починаючи від Японії і закінчуючи Британією, де від одного острова до іншого. Є загальнонаціональні інтереси, а не часткові. Мовляв: «Дайш економіку!». Ось ми й маємо результати політики, започаткованої після проголошення незалежності України. Все це і від тієї ж ідеології Кравчука, від ідеології всіх тих, хто йшов на компроміс, бо мовне питання вони посували на десяте місце. Так, приміром, чинив Плющ. Треба зрозуміти, що всі вони вивуваті. Тут не слід звинувачувати простих несвідомих людей. Колишні можновладці тепер зрозуміли, що нині активізувалися сили, які можуть змести все і всіх. Це ці можновладці дали можливість відродити КПУ. Чому вони не судили цю компартію? А їй треба було судити, як це вчинили в Литві, Чехії, Польщі, інших посткомуністичних державах. Чому ці так звані державотворці так діяли? Бо вони самі були половинчасті. Сьогодні на теренах України закладають будівництво російських церков, безліч їх відкривається в нашій державі. Хіба незрозуміло, які це конфлікти замінуються на завтра? Тому політична воля, продиктована загальними національними інтересами, мусить бути в кожного, хто береться за політичну справу.

Записав Михайло ЯКУБІВСЬКИЙ

«...БУЛА ЛІКВІДОВАНА УРЯДОМ...»

Комуністична влада поставилася до української «Просвіти» з упередженням, навіть вороже. Мій батько, Хорунжий Михайло Іванович, ще студентом, навчаючись на словесно-історичному відділі у Херсонському педагогічному інституті на початку 1920-х років, був членом «Просвіти», брав активну участь у її діяльності, що й було йому згадано під час слідства і суду аж у 1946-му... У вирокі мовилося про те, що він (мowąю оригіналу): «в 1929 году органами Советской власти подвергался аресту за принадлежность к организации Украинских националистов «СВУ», но за недоказанностью преступления изпод стражи был освобожден» (і висланий з Херсона як з прикордонної області — Ю. Х.), — он являлся членом антисоветских организаций «Юнацька спілка» и Херсонского товарищества «Просвіта». Крім цього «гріха», батька звинуватили в тому, що 1942 року він знайомився з програмою ОУН і «вел разговор на националистические и антисоветские темы», йому було вручено десять років концтаборів, які він і відбув у Комі.

Тато згадував, що 1929—30 роках він сидів у Херсонському «допрі» в одній камері з Миколою Федоровичем Чернявським, відомим письменником, якого знав і раніше, бо той викладав у Херсонському педінституті українську літературу. Тато на все життя зберіг повагу до Чернявського, пригадую в нашій оселі на видному місці його вибрані твори. А доля окраси українського

письменства склалася так, що 1930-го його випустили за недоведеністю складу злочину, проте приховали 1937-го. У протоколі допиту Миколу Чернявського змусили свідчити так: «Від Лютневої до Жовтневої революції на Україні існувала організація «Українська хата», яка являла з себе організацію клубу. Я був головою цієї організації. Після 1917 року і до останнього часу існує антирадянська націоналістична організація, яка існувала раніше під назвою «Просвіта» до 1922 року і була ліквідована урядом, як ворожа радянській владі».

27 листопада 1937 року Чернявського засуджено до розстрілу...

Отож 1922 року «Просвіта» у Херсоні була ліквідована, на жаль, я не здогадався свого часу розпитати в тата подробиці.

Уже пізніше я по крихті вибирав відомості про ті події. Наведу кілька згадок про діяльність «Просвіти» з книжки спогадів свідків «Опера СВУ — музика ГПУ», яку я упорядкував і видав 1992 року, коли вже тата не було в живих.

Іван Якович Присяжнюк з Рівного: «Серед потерпілих представників інтелігенції у сфабрикованій «справі СВУ» був і мій дядько Присяжнюк Тиміш (Тимофій) Йосипович. Мені стало відомо, що мій дядько після закінчення філологічного факультету Київського університету приїхав до рідного села Жабориці (нині Заріччя) Баранівського району Житомирської області і працював викладачем української літератури і

мови. Крім того, він був завідувачем сільського товариства «Просвіта», яке заснував батько Лесі Українки. Петро Антонович Косач у сімдесятих роках минулого століття жив і працював у лісництві Новограда-Волинського (Звягеля). Часто з маленькою Ларисою приїздив до Жабориці, де містилася контора лісництва.

... Довідавшись про масові арешти в Києві і Житомирі, дядько покінчив життя самогубством...»

Д. О. Туркевич зі Львова: «Мій прадід Грубич Яким Павлович, який проживав у місті Сахновщині на Полтавщині (тепер Харківська область) і працював бухгалтером млина, був заарештований 1929 року і звинувачений у приналежності до СВУ. Приводом послужила його робота в «Просвіті». За словами моєї покійної бабуні Катерини Якимівни, її батько, мій прадід, загинув на Соловках, офіційних повідомлень про його долю немає».

Володимир Іванович Косовський, поет, член Спілки письменників України, колишній політв'язень, оповідає, що в його рідному селі Веприку на Фастівщині 1919 року було засновано товариство «Просвіта», яке очолив дядьків син, учитель земської двокласної школи Микола Костянтинович Артасевич. При «Просвіті» діяли драматичний гурток і хор. Щонеділі йшли аматорські вистави: «Наталка Полтавка», «Сватання на Гончарівці», «Паливода», «За двома зайцями». Хором опікувався видатний український композитор Кирило Сте-

Михайло Хорунжий

ценко, який на той час мешкав у Веприку і працював сільським священиком, там-таки помер і похований (нині в селі діє меморіальний музей Кирила Стеценка). Так ось... коли розпочалися в селі арешти, пов'язані зі «справою СВУ», першим забрали Миколу Артасевича...

Юрій ХОРУНЖИЙ,
письменник,
головний редактор часопису
Всеукраїнського товариства
політв'язнів
і репресованих «ЗОНА»

СПАДКОЄМНІСТЬ
ПОЛУМ'Я І БОЛЮ

Відомого правозахисника, невтомного просвітянина й талановитого поета Олексу Різниченка вітасмо з виходом книжки поезій «Наодинці з Богом». Презентація її відбулася 1 грудня в Одеському обласному Центрі української культури. Ставлячи питання:

Чию верстаю далі долю
із тридцять сьомого, того?
поет зболено відповідає:

Спадковість полум'я і болю
народу їхнього-мого...

ПРОСВІТЯНСЬКИЙ
КОМПОЗИТОР

Захарія Ковалюка.

Нещодавно в Укромненському будинку культури Сімферопольського району відбувся авторський концерт керченського композитора і співака, голови Керченської організації Товариства «Просвіта»

Навечір прийшло чимало шанувальників української патріотичної пісні. Вони із задором слухали чудове авторське виконання пісень, створених на слова Володимира Сосюри, Данила Кононенка, Володимира Лося, Миколи Бакая, інших українських поетів та на слова самого виконавця.

Особливе враження на присутніх справила пісня на слова Данила Кононенка «Слово до кримських українців». Гарно, від усієї душі місцеві активісти прикрасили сцену українськими рушниками, квітами, зробили виставку українських книжок і періодичних видань. Вдячні слухачі щиро аплодували співакові, дарували йому квіти.

Анатолій САЙЧУК,
с. Укромне

ГЛИБШЕ ОСМИСЛИТИ ВЛАСНІ
ШЛЯХИ

Полиці волинських бібліотек, як і бібліотеки крайової «Просвіти», поповнилися трьома новими книжками, що вийшли у світ цього року.

Першою з них були спогади мужньої людини — Миколи Куделі «Кобзар у моєму житті». Доля автора неймовірно дивовижно багата на події. Народився він 10 березня 1914 року в селі Буяні Луцького повіту на Волині у сім'ї хліборобів. Рано довелося пізнати злигодні, а тому, закінчивши два класи сільської школи, згодом здобував знання самотужки. Коли в 1927 році в селі було відкрито філію Товариства «Просвіта», юний Микола Куделя став одним з найдіяльніших її членів.

Сьогодні він чи не єдиний уже свідок розправи над в'язнями Луцької тюрми 23 червня 1941 року. Переживши лихоліття війни, його, вже скаліченого, за активну громадську діяльність відправляють на 10 років на Колиму. Проте незважаючи на муки та страждання, через усе своє життя проніс юнацьке захоплення творчістю Шевченка. За кожною сторінкою його спогадів — Тарас Шевченко. Микола Куделя — відомий збирач Шевченкіани, організатор музею-світлиці Кобзаря у своєму селі.

За подвижницьку працю у справі збереження духовних цінностей 1994 року Волинське обласне відділення Українського фонду культури удостоїло Миколу Куделю званням лауреата премії «Одержимість». А 1997 року — в Каневі, на Чернечій горі йому було урочисто вручено Диплом лауреата премії Всеукраїнського благодійного культурно-наукового фонду імені Т. Шевченка.

Гідним доповненням до книжки М. Куделі є збірник спогадів гімназистів, що вийшов друком удень III з'їзду учнів та випускників Луцької Української Гімназії імені Лесі

Рада Луцької «Просвіти»: О. Кіцера, пос. Власовський, Є. Петриківський (голова), О. Ковалевський (заступник голови) та І. Бондарук

Українки, що відбувся 15—16 серпня 1998 року.

Книга «Луцька Українська Гімназія—80 років» — це живе слово про власні долі, написане колишніми гімназистами, яких час розкидав по світу: Австралії, Америці, Європі.

Луцька гімназія — посестра Луцької «Просвіти», крім того, що створені вони у 1918 році, майже всі викладачі гімназії були просвітянами — І. Власовський, Р. Шкляр, О. Левчанівська, М. Левицький та інші. Довгий час концесіонером Луцької Української Гімназії був голова «Просвіти» Євген Петриківський. «Просвіта» як могла допомагала і самій гімназії, і малозабезпеченим, але здібним гімназистам. Тому здебільшого її випускники ставали членами Товариства. Гімназистові Семену Говдію випала сумна доля бути членом ліквідаційної комісії «Просвіти» у 1932 році, і хоча йому сьогодні 93 роки, але пам'ять ще береже все те знане й дороге.

Товариство «Просвіта» ніколи не стояло

осторож тих процесів, що відбувалися навколо православної церкви, а тому багатьох зацікавить доробок молодого науковця, голови управи Наукового товариства імені Митрополита Полікарпа Володимира Борщевича.

На противагу багатьом працям, що здебільшого мають декларативний характер, його монографія «Автономна церква на Волині» — це спроба серйозного осмислення історії православної церкви. На основі численних архівних та опублікованих джерел показано використання автономізму як знаряддя боротьби ворожих Україні сил з національно-церковним відродженням у краї та роль волинських просвітян у процесі українізації церкви у 20—30-х роках.

Маю надію, шановні просвітяни, що ці скромні книжечки допоможуть вам більше дізнатися про маловідомі епізоди з історії суспільно-політичного та просвітянського життя Волині, глибше осмислити шляхи національно-визвольного руху в Україні.

Мирослава ФІЛІПОВИЧ

Просвітянка Валентина Овод

Фото В. Орлова

ЯК ЖИВЕ ХАРКІВСЬКА «ПРОСВІТА»?

А так, як горох при дорозі: хто не хоче, той не скубне.

Міркують самі.

Ми знаходимося на другому поверсі у приміщенні площею майже 100 квадратних метрів у центрі Харкова навпроти пам'ятника Тарасові Шевченку. Із сумом він дивиться на нас, а ми — на нього...

Це приміщення нам було надано міськвиконкомом ще навесні 1991 року. Його займало фінансове управління Київського району. Щоб звільнити його для нас, воно мало б перейти в приміщення облфоту; а те — ще кудись, а те — ще...

І дотепер ми б містились у підвалі Держпрому, де не буває денного світла й тхне дохлими пацюками, та допоміг щасливий випадок. Після ГКЧП у серпні 1991 року компартія була заборонена, її приміщення й майно конфісковані, а фінансове управління перейшло в будинок колишнього райкому партії. Так на початку літа 1992-го ми опинилися навпроти батька Тараса.

До кінця 1994 року наше перебування тут можна було б вважати безхмарним. Неприємності почалися з 1995 року. З 1 січня орендна платня була підвищена у 6 (шість) разів. Ми ляляли, але платили. З 1 липня орендна платня була підвищена ще у 7 (сім) разів, до того ж із урахуванням інфляції, так що лише за грудень 1996 року ми мали б сплатити 800 гривень. Таких грошей у нас зроду-віку не було, й ми перестали платити. Ніякі прохання знизити орендну платню міською владою не приймалися. За комунальні послуги, електроенергію, телефон ми, звичайно, сплачували і сплачуємо своєчасно.

4 грудня 1996 року у два наших вікна летять пляшки із запальною сумішшю. Одна пляшка до вікна не долетіла (завадив балкон), друга — запалила раму вікна. Пожежу, яка могла б спалахнути у багатоквартирному будинку з трагічними наслідками, погасив наш черговий, який був у приміщенні «Просвіти». Перед тим, 25 вересня пляшки із запальною сумішшю були кинуті до приміщення інших українських патріотичних організацій. Зловмисники були знайдені лише після того, як через кілька місяців у такий же спосіб вони намагалися спалити ізраїльський культурний центр. Ними

виявилися три молодики із «Славянського єдинства». Їх судили, але тільки за хуліганство.

У квітні 1997 року нашу газету «Журавлик» перевіряла податкова інспекція. Виявилось, що на кінець другого кварталу 1996 року у нас залишилось на рахунку близько 500 гривень від передплати, які я тримав на придбання паперу. Ці гривні були інспекцією зараховані нам у прибуток, і за несплату податку у 170 гривень ми мали тепер заплатити 1000 гривень. Що ж, можливо, ми були й неправі. На рахунку «Журавлика» у цей час грошей не було, а надійшла благодійна допомога на «Просвіту», звідти ми й перерахували вказану суму. Але в цей же час податкова інспекція виставила рахунок на «Журавлик», і як тільки туди надійшли гроші від передплатників, з рахунку було знято 431 гривню. Все це відбувалося протягом 1–2 днів. Таким чином, внаслідок «випадкового» збігу обставин ми переплатили 431 гривню штрафу. Мої багаторазові звернення до податкової інспекції не дали ніяких наслідків: гроші нам не повернули й досі.

У грудні 1997 року податкова інспекція знову перевіряє «Журавлик». Здається, тепер ніяких фінансових порушень немає. Але зачекайте... Редактор, тобто я, кілька разів їздив до Києва у відрядження. «А чи були офіційні виклики з Києва?» — «Які виклики, адже «Журавлик» — юридична незалежна особа й не має над собою начальства!» Отже! Викликів не було, а тому відрядження на загальну суму 360 гривень будемо розглядати як платню редактору, звідки треба перерахувати 72 гривні податку та пеню 76 гривень, та штраф 51 гривню, отже, 199 гривень віддайте державі. Багато років на світі прожив, сотні разів у відрядження їздив, а з таким абсурдом ще не зустрічався! Сперечатися? Це безглуздо. Треба платити.

У листопаді 1997 року інспектор Харківнерго мені говорить, що оштрафує нас у 10-кратному розмірі за несплату за електроенергію за вересень. Я був дуже здивований, бо за жовтень ми заплатили. За два дні виявляється, що і за вересень ми заплатили ще 29 вересня. «А я вас уже оштрафувала,» — говорить вона. Три дні

я і бухгалтер ходили до вищого «електричного» начальства, щоб здати заяву з проханням не допускати такого свавілля. Воно наше прохання розглянуло й зменшило штраф... удвічі. Нам довелося заплатити 400 гривень, а за що, ми й досі не розуміємо.

3 грудня 1997 року нам перебивають воду. Дому-управління підтвердило, що це зроблено незаконно. Ну й що з того? Кілька тижнів приміщення, де щодня працює 20–30 чоловік, повно відвідувачів, зокрема дітей, було без води.

У червні 1997 року закінчився строк оренди нашого приміщення. Виявляється, ми маємо право на безоплатну оренду, це за державним законом! Але надає цю оренду міська Рада. А в ній переважають комуністи, шовіністи й нам, «бандероцям», такої оренди ніколи не бачити...

На наше приміщення поклав око власник гастроному, «роз-

Ярослава Рисцова

ташованого» поруч. Здається, він має намір купити увесь будинок. Фонд державного майна пропонує нам однопверхове блаженке, сезонного типу, стареньке приміщення у саду Шевченка. Відмовитися? Можемо мати неприємності від міської влади. Згодитися? Шотизня нам битимуть вікна, а то й спалять.

В отаких умовах ми живемо й працюємо. А що буде завтра? Розгромлять «Просвіту»? Чи когось уб'ють? Все можливо. Побили ж 25 травня цього року нашу активістку Валентину Овод за те, що «націоналістка і бандерівка».

А скільки нам уже погрожували! Як на війні. Тільки фронт невидимий.

Анатолій КИНДРАТЕНКО,
голова Харківського
обласного об'єднання
Всеукраїнського товариства
«Просвіта» імені Т. Шевченка,
професор

Р. С. І все ж, як писав поет, — «надія є завжди! Не можна без надії». Дочка письменниці-просвітянки Валентини Овод, теж просвітянка з 1995 року Ярослава Рисцова, яку ви бачите на цій світлинці, — голова екологічного товариства «Україна-сад» мріє засадити вишнями та абрикосами всю нашу державу, — «щоб не було голоду і була краса».

СЛОВО ПРО СВІТЛО

Розповім про своє місто Брянку, що на Луганщині, зокрема про відкриття першої бібліотеки в Лозовій Павлівці. З другої половини XIX століття старовинне село Лозове стає значним промисловим, торговим і культурним центром Слов'яносербського повіту. Місто розвивалося, росло, отже, приток інформації був просто необхідний. Волосне правління фінансує спорудження самого приміщення бібліотеки, допомагає придбати столи, стільці, стелажи. Загалом усе було замовлене на місцевій меблевій фабриці. На роботу в першу бібліотеку була запрошена Віра Михайлівна Карначова. Нове приміщення освятив священник Ігнатій Пепескул.

На перших організаційних зборах було прийнято рішення про членські та цільові внески. Постійні читачі, які брали книжки додому, сплачували по 15 крб. За користування літературою в читальному залі плата була меншою.

Деякий прибуток давав куточок реклами. Невеликі кошти надходили з організованих в бібліотеці виставок рукоділля місцевих майстринь, кімнатного квітництва. На всі гроші бібліотека укладає угоди з Петербурзьким агентством книжкової торгівлі «Літературна новинка», яка випускає нові книжки.

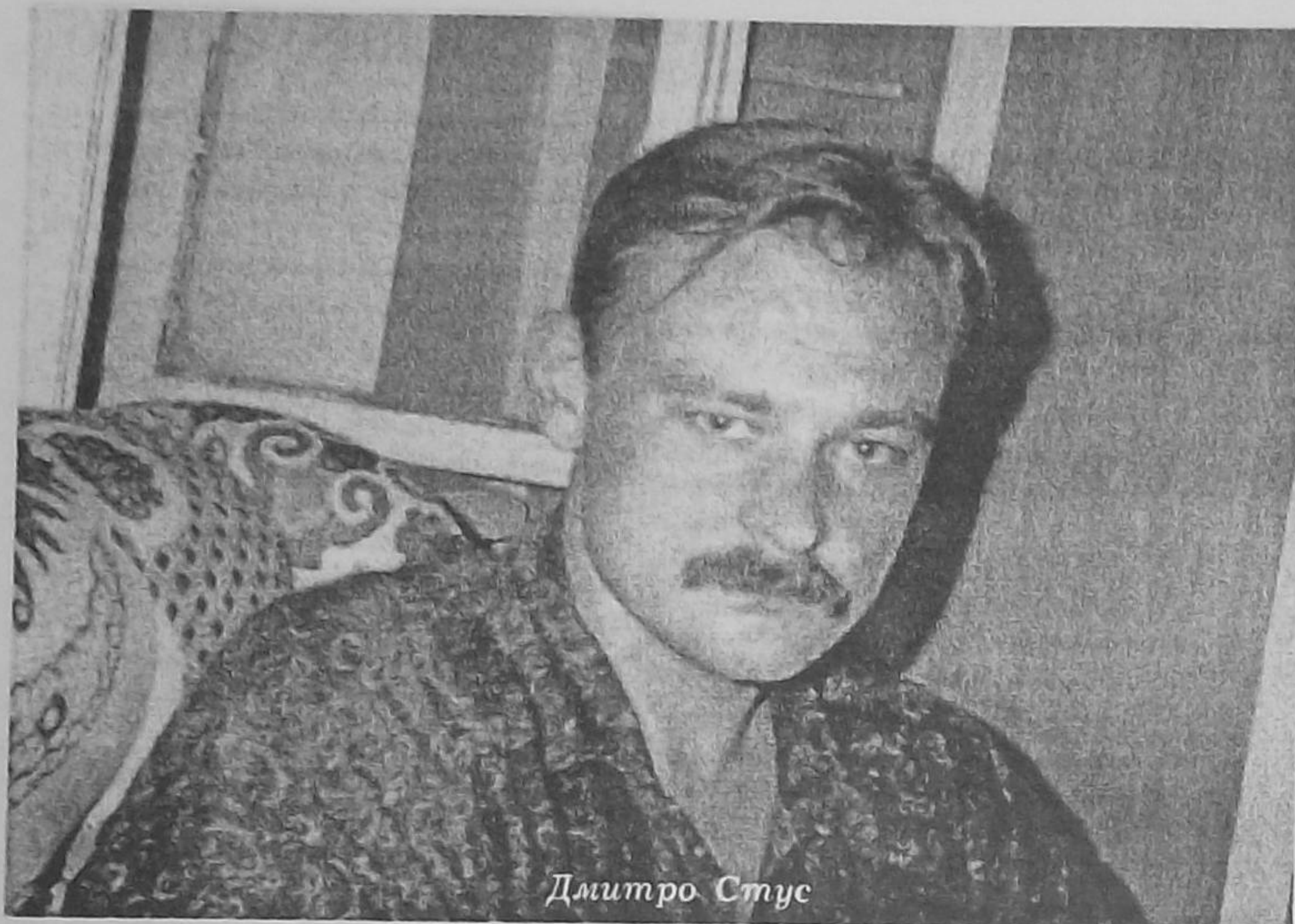
Зорієнтувавшись згідно з попитом своїх читачів, Віра Михайлівна передплачує багато періодичних видань у Петербурзі, Москві, Харкові, Одесі, Катеринославі.

Приємно дізнатися про те, як колись турботливо ставилися до «Просвіти», бібліотек дворяни й інтелігенція. Ось Артем Петрович Елінеєв, якому належало Єліно. Він — голова волосного дворянства, освічена і розумна людина. На щорічних зборах дворян, що відбувались у його домі, організував збір коштів для будівництва «Народної аудиторії» — так називався театр у Павлівці. Не обминав увагою і бібліотеку. А найбільшу технічну бібліотеку на Семенівському руднику фінансував Альбін Михайлович Завадський.

Розповідаючи про справи «Просвіти» в нашому місті, неможливо обминути В'ячеслава Станіславовича Квасневського. Краєзнавець, історик-аматор, інтелігентна, енергійна людина, відкрив Брянку для брянків'ян, до кінця своїх днів уболівав за те, щоб його надбання з краєзнавства були донесені до читача, щоб наше містечко з такою багатою історією знало своє минуле.

У палаці культури ім. Жовтневої революції, де міститься приміщення «Просвіти», є невеликий фонд літератури. Роздивляюся книжки на полицях, увагою привертає велика кількість видань з економіки, краєзнавства. Ось праці Поля Самуельсона, лауреата Нобелівської премії з економіки. А ось «Історія України в особах», «Географія України» Ф. Заставина. Цікавлюся, звідки такі надходження. Почула у відповідь, що деякі з них — то дарунок Раїси Федорівни Лук'яничук, відомої української поетеси, одного із засновників «Просвіти» на Луганщині. Також свій внесок у фонд «Просвіти» зробили Донецький культурологічний центр, Слов'янський міжнародний інститут управління, бізнесу та права, Слов'янський авіаційно-технічний коледж. Є внески простих громадян, є навіть дарунок пана Євгена Стецьківа, лікаря з Америки. Що ж, початок непоганий. Зібрала все це до бібліотеки її засновник, голова Брянківської «Просвіти» В. М. Чучуєвець.

Любов МАТЕКО,
бібліотекар, член «Просвіти»,
м. Брянка на Луганщині

Дмитро Стус

Коли до мене звернулися з проханням написати до ювілею "Просвіти" статтю на тему, як підготувати до друку та видати багатотомне видання творів в одній окремо взятій країні, я розгубився. Розгубився, навіть незважаючи на те, що разом з Михайлиною Хомівною Коцюбинською ми, здається, підійшли-таки достатньо близько до того, аби реально бачити закінчення проекту з видання "Творів Василя Стуса".

Про що писати? Про сформульовану 1987 року М. Коцюбинською максиму: "Мусимо видати Василя, бо безповоротно втрачимо щось велике"? Про з якогось там разу прийняте родиною поета запрошення М. Жулинського формувати архів Василя Стуса на базі Відділу рукописів Інституту літератури? Про відчайдушне рішення директора Видавничої спілки "Просвіта" Олександри Коваль: "Будемо видавати"? Про щоденну чорну працю покійного Миколи Гончарука, Галини Бурлаки, Валентини Макарчук, Оксани Дворко, Сергія Гальченка, Михайлини Коцюбинської та мою, що зробили можливим друк розпорошених та часом майже нечитабельних матеріалів?

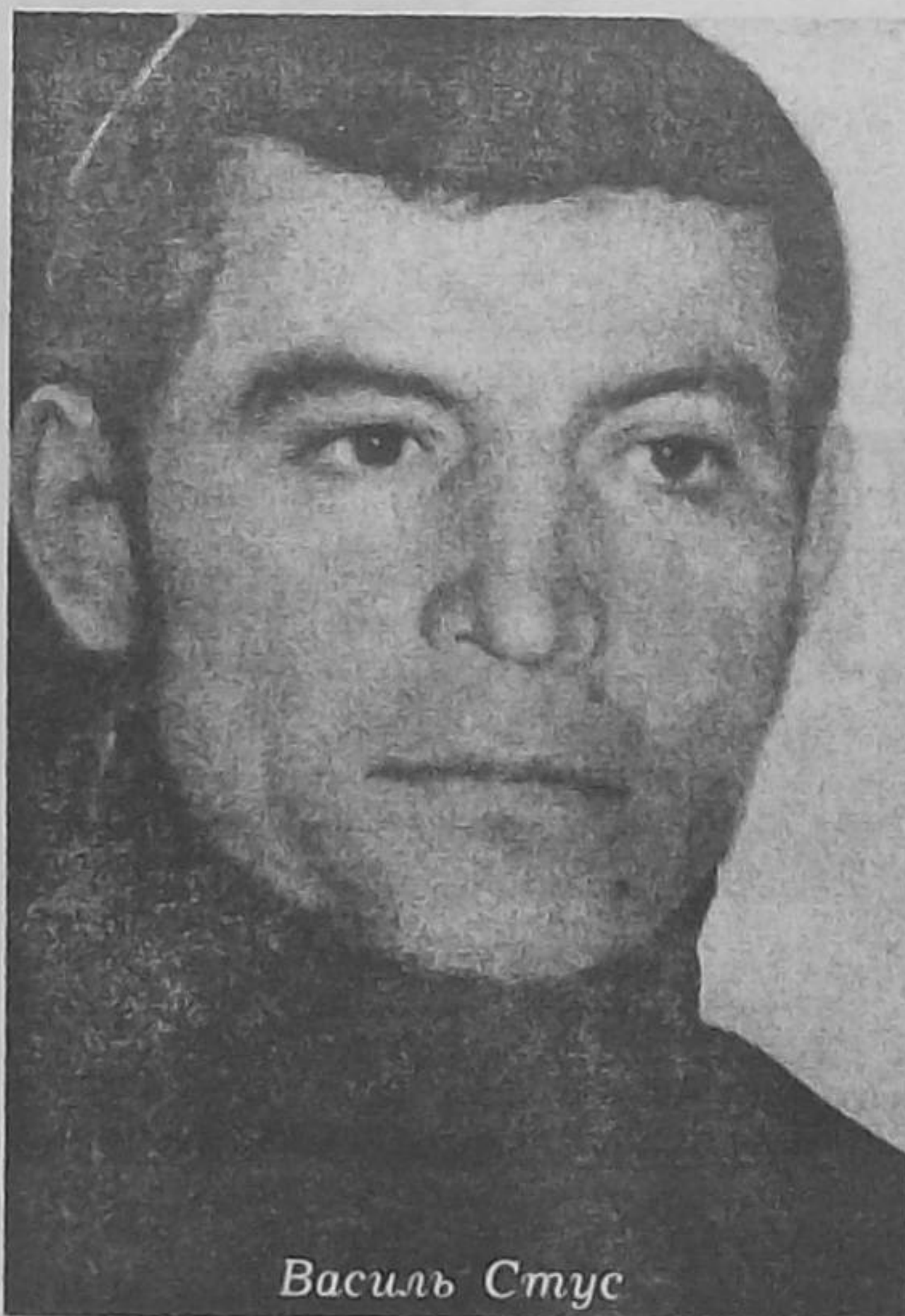
Все це базові складники процесу наукової підготовки видання, в котрому при випадінні бодай одного чинника вся робота виявиться марною. Отож, як ми готували "Твори Василя Стуса" у чотирьох томах, шести книгах (у процесі підготовки видання розрослося і сьогодні в "Твори" входять шість томів у дев'яти книгах. Маю надію, що останні дві книги третього тому побачать світ у лютому—березні 1999 року).

ВІРА

Коли на річницю смерті Василя Стуса 4 вересня 1987 року Михайлина Коцюбинська за столом у квартирі моїх батьків уперше порушила тему видання творів поета в Україні, я — студент першого курсу філологічного відділення КДУ — лише внутрішньо посміхнувся. Ну-ну, дай, Боже, нашому теляті вовка з'їсти. Це такими виразними були спогади про приниження та обшуки, такими непевними "перебудовчі" надії, таким міцним скепсис щодо "сміливості" національних культурних діячів, що не надто вірилось у якийсь прогрес у цьому напрямку.

Однак за наступні півроку змінилось дуже багато. Той, хто хотів щось робити, таку можливість отримав. Головним було мати бажання та відповідну кваліфікацію. Вже на початку 1988 року М. Коцюбинською було підготовлено першу книгу поезій В. Стуса "Дорога болю", відбулися перші вечори поета. І в 1989 році заборону на публікації творів В. Стуса в Україні було прорвано. Спершу це були нечисленні публікації зі вступами "лаврейованих" генералів від літератури, потім добірки

ЧИ БУВАЮТЬ СКРУТНІ ЧАСИ, АБО ІСТОРІЯ ПІДГОТОВКИ ОДНОГО НАУКОВОГО ВИДАННЯ

Василь Стус

готували обізнані з творчістю поета люди, а згодом і будь-хто.

Того року й постало питання про наукове видання творів Василя Стуса.

НАУКОВІ ВИДАННЯ: ТРАТА ГРОШЕЙ, ПАПЕРУ І ЧАСУ ЧИ СУВОРА НЕОБХІДНІСТЬ ПІЗНАННЯ?

А й справді: якого біса видавати оті "непотрібні" цеглинки, більшість з котрих десятиліттями зберігається у щотливій недоторканості від читацьких рук на полицях бібліотек. З авторів минулих епох читач обирає лише вершинні досягнення, і яка кому справа до тих проблем, що поставали перед автором. Єдина справжня вартість — досконалий текст.

Думка надто слушна і популярна сьогодні, аби просто відкинути її. Справді, все так. Але щоб назавжди повірити їй, треба знайти відповідь ще на одне малесеньке прикре питаннячко: "Хто формує популярність творів письменника?"

Така постановка проблеми не передбачає однозначної відповіді. Передусім, певна річ, літературні критики та коментатори. Але не тільки вони. На цікавість до творів того чи іншого письменника впливає й історія його життя, і його становище в суспільстві,

а ще — скандали, історії та міфи, що постійно підтримують інтерес потенційного споживача письменницької продукції — читача. Тепер до всіх цих чинників додалася ще й реклама.

І для того, аби критики та вчителі, продавці та літературні агенти, видавці та бізнесмени мали змогу звідкись почерпнути потрібну інформацію, існують науково підготовлені, оперті на фактаж твори так званих письменників-класиків. На моє ж суб'єктивне переконання, класиком письменник стає лише тоді, коли видає (або це роблять за нього) науково відкоментоване видання своїх творів з ґрунтовною системою приміток.

Власне, це навіть не треба доводити.

ВСЕ ПОЧИНАЛОСЯ ТАК

У 1990 році, після нетривалих вагань, було прийнято рішення про передачу частини архіву Василя Стуса до Відділу рукописів Інституту літератури. Почалася

підготовча робота. Спершу з розрізнених несистематизованих автографів поета треба було сформувати архів та укласти картотеку бодай поетичних творів. Протягом 1990—1992 років цим займалися Валентина Макарчук і я. Робота просувалася повільно, адже ми обоє ще були студентами КДУ, зі всіма нашими заліками, лекціями, курсовими і т. ін. Вчилися ми на своїх помилках та на порадах досвідчених архівістів.

Складність цієї праці полягала в тому, що неможливо було працювати одразу зі всіма рукописами поета. Звичка не вірити державним інституціям виявилася надто сильною, аби передати всі автографи до Інституту. Отож, щось і далі зберігалось в архіві родини, щось, частинами, поверталось з КДБ, щось випадково знаходилося. Довелося створити окрему картотеку, де фіксувався кожен твір. Враховуючи, що жодна людина до нас не тільки не знала, а навіть і не уявляла реальних масштабів творчого набутку Василя Стуса та особливостей його творчої манери, ми були приречені на помилки. Скажімо, на початках формування архівів ми наплодили величезну кількість карток, до яких заносили "нові" твори, які згодом виявлялися початком строфи невідомого на той час вірша.

Все це дуже ускладнювало працю. Проте робота тривала.

НАВЧИТИСЯ СПІВПРАЦІ

1992 року, коли М. Коцюбинська почала працювати у Відділі рукописів, природним чином виникла ситуація, за якої вдалося поєднати зусилля. Вона очолила групу і відповідала за творчий бік процесу, мені ж довелося взяти на себе забезпечення, так би мовити, технології: координацію наших дій з видавцями, забезпечення групи папером, організацію реставрації рукописів (кошти на це держава не виділяє вже котре десятиліття) і т. д. і т. ін.

Але такий розподіл можливий тільки на папері. У реальності постійно виникають якісь проблеми, розв'язання котрих кожний бачить по-своєму. Дуже складно, але всі, хто працював над виданням, насамперед училися переконувати іншого в доцільності своєї точки зору, і відчувалися жити за принципом: "Я сказав". І як тут не згадати терпіння Михайлини Хомівни Коцю-

бинської, що першою почала діяти за цим принципом.

ПЕРШІ ТОМИ. ПЕРШІ НЕВДАЧІ

1994 року у святковій обстановці Видавничою спілкою "Просвіта" було проведено презентацію двох книг першого тому. Суспільство ще було на підйомі, труднощі вважалися тимчасовими і всі вірили у швидке закінчення.

Проте постійно додавалися нові матеріали, кількість необхідної праці все більш не відповідала тим злидненим коштом, які вдавалося добути, і упорядники опинилися перед дилемою: що далі?

На щастя підставив плече Міжнародний фонд "Відродження". І певний час мені навіть здавалося, що це єдина установа в Україні, зацікавлена в тому, аби видання не зупинилось.

Вдалося навіть дістати комп'ютери, й уся інша робота велася на сучасному рівні.

Однак у той час, коли ми підійшли до найвідповідальнішої та майже недослідженої ділянки — до листів та віршів періоду ув'язнення, на нас впало безгрошів'я.

ПРАЦЯ У ВІЛЬНИЙ ВІД РОБОТИ ЧАС — НЕ НАЙКРАЩИЙ СПОСІБ ГОТУВАТИ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Отак і працювали протягом останніх трьох років. Десь заробляли гроші, а у відділі сиділи тільки тому, що видання стало справою принципу. А ще це, що не менш важливо, дозволяло рости.

У цей період особливо важко довелося Оксані Дворко, що взяла на себе левову частку праці з підготовки текстів до друку та розшифровки рукописів — найбільш трудомісткий і невдячний процес. А що вона ще й комп'ютерний технік, то ми щасливо уникали звичної для багатьох вичитки з чужого набору.

Єдине, на чому позначилися фінансові негаразди, — на якості та кількості приміток. Не маючи постійних коштів, знайти якісь фінанси ще й на відрядження та на дослідницьку роботу в архівах ми не могли. Тому не відкоментовано багато подій та постатей у листах, не досліджено обставини та умови написання багатьох віршів. Бо кожна примітка — велика праця, а наша літературна традиція завжди ігнорувала цю сферу, вважаючи її допоміжною.

Отак і закінчуємо видання. Всі разом і кожен зокрема, доводячи самим собі, що не буває поганих часів. На закінчення хочу подякувати Міжнародному фонду "Відродження", Благодійному приватному фонду "Кальміус" та безпосередньо п. А. Матвієнку за сприяння у фінансуванні видання. Приємно, що хоч комусь в Україні це видання здалося потрібним. А що держава, взявши зобов'язання профінансувати видання бодай трьох томів, як першочерговий захід у плані святкування 60-річчя з дня народження Василя Стуса, не виділила видавництву жодної гривні, — справа звична. Обіцятому, та грошей не дам. А ви обирайте: хочете працюйте, а ні — чекайте! Як тут не згадати слова одного з героїв п'єси Миколи Куліша: "Ви серйозно чи по-українськи?"

Дмитро СТУС

Софія МАЙДАНОВА

ПРИРЕЧЕНІСТЬ ЗЕМНА...

Кінотрилогію відомого режисера Олександра Муратова («Танго смерті», «Геть сором», «Вальдшнепи»), зняту за творами Миколи Хвильового, можна віднести до рідкісного явища в нашому вітчизняному кінематографі, коли відверта, ледь не документальна правда, жорстока історична дійсність переростає у філософсько-психологічну притчу, примушує ще й ще раз повертатися до неї, щоб розпізнати в здавалося б, відомому перебігові подій все нові символи і знаки, приховані в політональній, чуттєво-символічній структурі твору. Після перегляду цих фільмів переконалися, що Антоніні мав рацію, коли казав: «Тільки через поезію можна реконструювати життя тієї чи іншої епохи».

Мусимо погодитися з тим фактом, що режисери, які беруться за екранізацію літературних творів, позначених багатомірною поетикою слова, у переважній більшості не вміють ЧИТАТИ. Передусім вони намагаються бути співавторами І. Франка, Лесі Українки, Ольги Кобилянської (найбільше не пощастило Ользі Кобилянській) — самодостатніми «замотивниками». Вигідне визначення «за мотивами» дозволяє їм, не заглиблюючись у слово, в ретроспективу часу і простору, претензійно ковзати по поверхні. Через це приблизне переповідання і перемальовування з оригіналу нам залишається вдовольнятися епігонським невіглаством, чи, як писав М. Хвильовий, позадництвом, яке часом нагадує наївні копії відомих класичних полотен. Ніхто з цих режисерів і на гадці не має виховати в собі талановитого диригента, який володів би абсолютним слухом високої культури, що зобов'язує вчитуватися в літературний твір і вивчати його, як партитуру, що за покликанням своїм повинен чути кожен сольоючий інструмент, кожен оркестрову групу, кожна паузу насиченої мовної фактури.

Саме через уміння проникати у складну систему кодів поезії М. Хвильового у своїх фільмах О. Муратов реконструював атмосферу передчуття неминучого краху ідеалів, у якій існує доведений до психопатичної межі індивід. Режисер зумів через відеоряд вродити нам відчуття тієї сторожкої, ба навіть гарячкової тиші, яка стоїть над «Санаторійною зоною», нестерпної спеки «Вальдшнепів», що спалює «голубе небо» і «порожню вулицю», спеки, в якій, здається, і нас поступово паралізує летаргічна апатія, викликана «страшною тугою безсилля». З цієї пекельної тиші безмарного екрану, що, здається, аж пахне «сухим, як мисль, чебрецем і степовими могилами», виростає страх, а з ним трагічна приреченість могутньої людини, яка ще донедавна, засліплена ідеєю рівності, сама переслідувала лютих ворогів колуни і, будучи з «товаришами»

однорідцями в «чорному трибуналі ЧЕКА», за ту ж ідею «розстрілювала когось із ближніх біля якогось монастиря...». Тепер санаторійна спекотна тиша зловісно стискається докола нього: підозріливість, манія переслідування, глибокий песимізм, зацькованість власною підсвідомістю вимагають виходу із стану тривоги і крайнього спустошення. Нам передається цей стан фатальної безвиході, стан, у якому бажаш тільки одного — щоб тиша абсурдного чекання нарешті зімкнулася до «кульмінаційної крапки» і вдарила громом, за яким ніколи не буває повноти і свіжості грозової зливи, а є тільки смерть — смерть засудженого до страти. Ми ніби прочитуємо думку Хвильового, який і сам ішов до неминучого кінця: «Я тільки нікчемна крапка перед мовчазною стіною», бо з «санаторійної зони немає шляху», а є тільки «загнбел поза стихією, біля тієї глухої стіни».

Відомий французький кінорежисер Франсуа Трюфо дотримувався думки, що кінематографом керують закони музики. Якщо б довелось шукати аналогів між кінотрилогією О. Муратова та прикладами з класичної музики, то розгортання дії фільмів найближче стоїть до «Болеро» Равеля. Тільки цей розвиток не зовнішній, він не наповнений ефектами візуальної велеречивості, його засоби мінімальні й не розпоршують нашої уваги (приміром, у «Вальдшнепах» звертання до моноколірного зображення несе багатосмислове навантаження — це й відчуття ретроспективної реальності через створення ряду картин, що складають враження перебігу документальних кінокадрів, це і майже фізичне відчуття того «неможливого кінця літа, де стояла пуста, нагартована спека», це, нарешті, на долю секунди зазмерлі шкци й рисунки, що

нагадують ескізи до монументальних, ренесансних полотен про Створення світу, виконаних сангіною, де багато недомовленого і недописаного, але саме тому в них ще більше життя, правди і тривожної, темпераментної уяви творця). Цей розвиток внутрішній, глибоко захований від навколишнього світу, він відбувається у свідомості, у роз'ятреній психіці головного героя і доходить до крайнього стану чуттєвої експресії, близької до божевілля, наповненого хворобливими асоціаціями, — ця глибина є кромішнім дном кам'яного мішка. Зовні ж над землею завис «мертвий час» пообіднього розмороженого відпочинку. І не так важливо, де він, у санаторії, чи у провінційному курортному містечку, річ зовсім в іншому — ми

відчуваємо, що наближається реальність, протилежна тій, яка розкинула перед нашими очима ностальгійний дух бур'янів, малиників та річкових плес, — наближається реальність катастрофи. Ми відчуваємо присутність хвороби суспільства, наближення епідемії, про яку саме суспільство ще не здогадується, та навіть повітря, переткане сонячними променями, також хворе. Про це нам нагадують очевидні симптоми невиліковної хвороби: хтивий дідок з підступним, удавано-дурнувтим хіканням, що в його вустах «Таво-нарора» й «тентименталізм» стають безглуздя і набувають цинічного забарвлення; Хлоня, який ширяє у сфері фантомів свого ідеально-сентиментального світу, він не допускає глузування над цим світом і в напливах меланхолійного надлому хоче поквитатися з життям, яке «все одно є в'язниця», психопатична еротоманка Унікум; Карно, що ненавидить інтелігенцію і приставлений стежити, та не стільки задля того, щоб щось вистежити, а щоб ще більше розтродити непевність і тривогу;

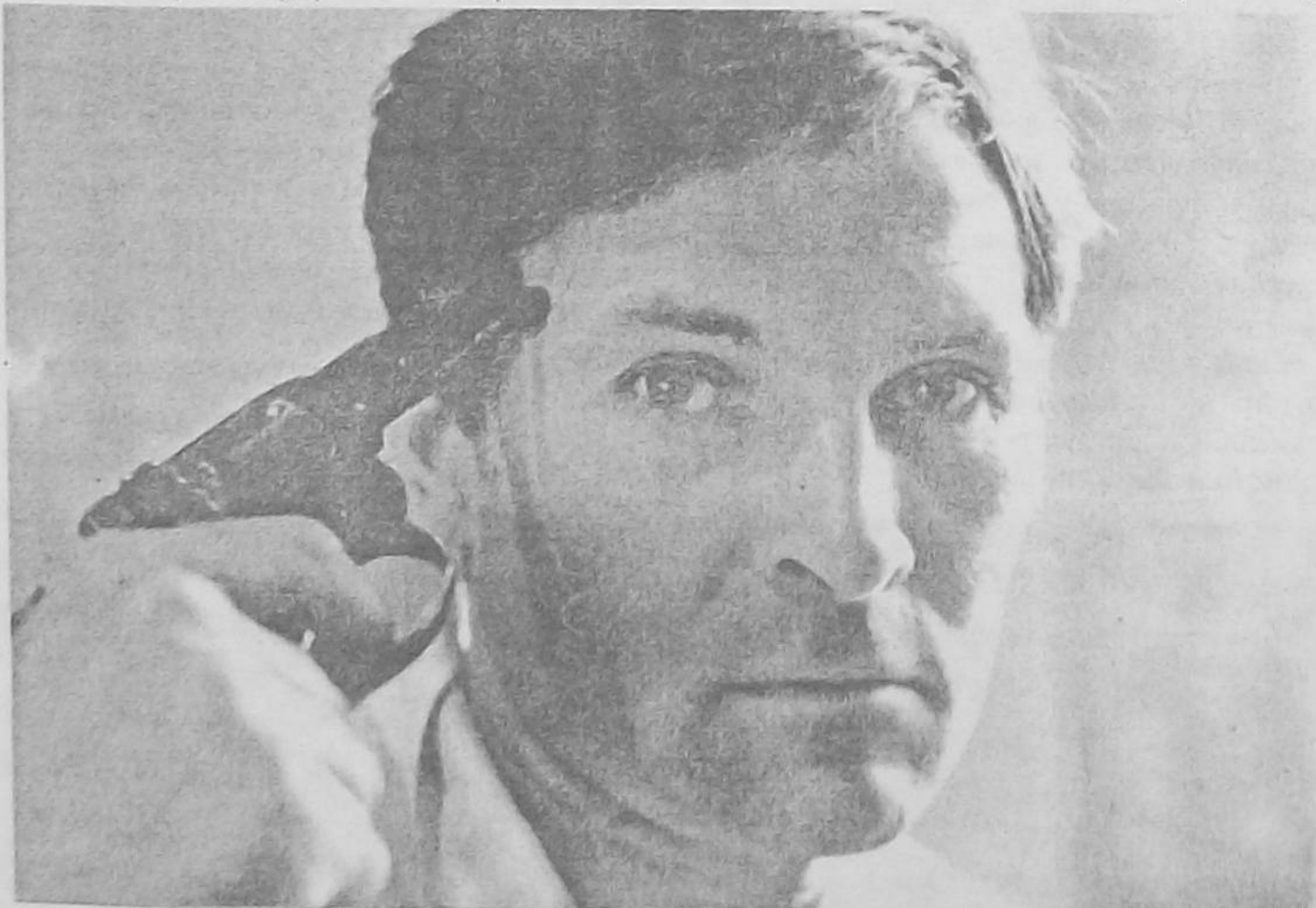
несамовитий крик санаторійного дурня, що в лютому шаленстві протинає хворою головою колючі зарості зони; і «чорне авто ЧК», і лікар, що приречено, як віл до бойні, йде до своїх «різників»; і тень «невидимого фронту» в ролі інтелігента в золотому пенсне; і «всесильний скепсис», що, мов іржа, роз'їдає гарячу віру в ідеали, за які «так романтично йшли на смерть». З «командної висоти» вже скоро можна буде керувати кожною, позбавленою волі, маріонеткою, яка чекає команд на «контрольному плацу» санаторійної зони. Залишається хіба що вступити до «Товариства радянських асенізаторів», бо всі спинилися на «їдіотському роздоріжжі, з якого виходу немає», бо всім анархам та карамазовим шлях або до «Сибіру в глуху тайгу», або ж до жовтого дому.

Однією з нетипових, надзвичайно сильних сторін кінотрилогії О. Муратова є характеристика жіночих образів. Мимоволі виникає бажання порівняти їх із головними героїнями фільму Пазоліні «Содом» — трьома повіями, що моделюють суспільство, де існування більшості залежить від витончених у своїй патологічній жорстокості фантазій купки збоченців-садистів. Та, на відміну від розбещених жінок міфічного Содому, фатальні героїні О. Муратова «з хворим огником в очах» існують у реальному світі. Це колишні гімназистки патріархальних містечок, підхоплені червоним вітром революції, які за неї також готові були романтично йти на смерть, та не загинули, а тільки були згвалтовані її рядовими «асенізаторами». Ми спостерігаємо аномальне явище — віддане служіння, тільки вже не романтичної ідеї, а своєму гвалтівникові. Ці жінки збуджують власну хворобливо-брутальну хіть конанням своїх обранців, і кожна наступна жертва — це апофеоз цинізму плоти над трагічною приреченістю духу: «Я тайна чекістка, агент червоної охоранки... Я еластична гадючка, що гладить твоє серце мініатюрним, замшевим язиком... Моїх «пацієнтів» одривали на той світ за 24 години...». Ці слова свердять мозок, щойно на екрані з'являються

Майя («Санаторійна зона») та Аглая («Вальдшнепи»). Режисер блискуче вирішує фінал «Санаторійної зони» — та, що спровокувала власноручне виконання головним героєм смертного вироку, врешті сама стає «нікчемною крапкою перед мовчанням глухої стіни».

Завдячуючи тонкій, талановитій інтерпретації прози М. Хвильового, відбулося органічне зростання тексту з візуальним рядом — ми змогли проникнути в саму суть трагедії, до якої призвела нищівна система, що будувалася на підвалинах воєвничого матеріалізму, що своєю патологічною ненавистю до життя сама себе вичерпала. Безглузда смерть волає голосами романтиків революції: Анарха, Карамазова, Б'янки, а з ними й Миколи Хвильового: «Ми живемо зовсім не для того, щоб жити, а для того, щоб умерти. Решта не більше, як іпізія».

На світлинах: кадри з фільму «Танго смерті», в ролях Володимир Литвінов (Анарх) та Ірина Малишева (Майя)

СПАЛАХ НА ТЕАТРАЛЬНОМУ НЕБОСХИЛІ

ГАЛИЦЬКИЙ МОЛОДИЙ ТЕАТР — ТРИБУН ПРОСВІТЯНСЬКОГО РУХУ

Висвітлення історії просвітянського руху та національно-культурного відродження в Україні буде далеко не повним без згадки про діяльність Галицького Молодого театру-студії, що працював при Івано-Франківському обласному Товаристві української мови ім. Т. Шевченка. Засновником і першим керівником цього театру був один із зачинателів просвітянського руху на Прикарпатті Володимир Шлемко, який разом зі своєю дружиною Ольгою створив у 1988 році унікальний за своїм характером політичний театр, театр-борець, який театральними засобами прагнув розбудити волю українського народу до власної незалежної держави. В трупі театру, окрім професійних акторів Володимира і Ольги Шлемко, були талановиті представники інтелігенції, робітники, студентська та учнівська молодь. Всім їм судилося пройти нелегкий шлях актора-борця і будителя національного духу.

14.05.1989 року театр представив на суд глядача виставу "Розрита могила" за творами Т. Шевченка (режисер-постановник та автор сценарію В. Шлемко). У виставі, зокрема, було вдало використано музику забороненого на той час національного гімну "Ще не вмерла Україна" (тоді багато хто вперше почув цю мелодію), вірш "Як би то ти, Богдане п'яний", вилучений з усіх радянських видань творів Т. Шевченка та заборонену пісню-гімн "Червона калина". Прем'єра вистави мала неймовірний успіх. Тож не дивно, що наступного дня приміщення, в якому мала відбутися чергова вистава, було закрито на замок і заблоковано співробітниками міліції та КДБ. Лише після того, коли

більше тисячі обурених людей почали штурмом брати приміщення будинку культури, місцева влада змушена була дозволити показ вистави.

Окрилений успіхами театр підготував у тому ж році в напівлегальних умовах ще одну виставу — "Стрільці січові" (режисер-постановник і автор сценарію В. Шлемко). Лише одна коротка фраза з вистави: "московський большевизм несе смерть українству" могла тоді дуже дорого "коштувати" виконавцю головної ролі полковника УСС — В. Шлемку. В кінці вистави виконувався гімн "Ще не вмерла Україна". Весь зал вставав і разом з акторами, зі сльозами на очах, вчився співати не чужо, а свою Пісню, якій століттями наступала на горло нога чужинця.

Театр свідомо кинув виклик тоталітарній комуністичній системі. Своїми виставами він будив приспану національну свідомість. Під час гастролей по містах і селах краю учасники театру, окрім показу вистав, проводили серед населення велику роз'яснювальну роботу, створювали осередки НРУ, розповідали правду історію України. Незважаючи на шалену протидію компартійних органів, вистави театру змогли побачити десятки тисяч людей. Навіть там, де відключали електроенергію, грали при свічках. На всіх виставах зали були заповнені зверх і далеко не всі бажаччі могли потрапити на них. Театр не мав свого постійного приміщення для проведення репетицій, а тому змушений був перебиратися з місця на місце. Учасники театру працювали на громадських засадах і єдиною нагородою для них було бачити, як проростають посіяні ними зерна національного духу, щоб дати для України добрий ужинок. Всі актори театру мужньо терпіли різні митарства, злидні, недоспані ночі (часто доводилося повертатися з візних вистав під ранок), гоніння на роботі. Деякі з цих одержимих людей перебували під "недремним оком" КДБ і зазнавали

всіляких переслідувань. Чимало акторів, пройшовши в театрі духовне загартування, стали в 1990 році депутатами обласної та міської рад, а керівник театру В. Шлемко — народним депутатом України.

21.01.1990 року В. Шлемко разом з акторами театру започаткував у Івано-Франківську "живий" ланцюг єднання, що простягнувся до Києва і символізував соборність духу всього українського народу. Тоді ж учасники театру, співаючи патріотичних пісень, промарширували в одностроях січових стрільців вулицями міста, викликавши захоплення та сльози радості на очах у тисяч людей.

Галицький Молодий театр став своєрідним каталізатором революційних зрушень у свідомості людей і своєю діяльністю наближав час проголошення незалежної Української держави. Один такий театр міг зробити тоді (що й було доведено) для української справи набагато більше, аніж ціла армія агітаторів-пропагандистів. Історія не так уже й часто дає театрові можливість вповні реалізувати свою магічну силу, здатну сколихнути енергію народу та повести його на боротьбу.

Унікальність Галицького Молодого театру полягає в тому, що, на відміну від інших театральних колективів, він не згаяв наданий йому шанс і сповна використав могутню зброю театрального мистецтва. В театрі було органічно поєднано актуальність драматургічного матеріалу, високий рівень режисури та потужну енергетику акторів, що в комплексі справляло величезний вплив на глядача.

Напередодні проведення Всеукраїнського референдуму на підтвердження Акта проголошення незалежності України, театр під керівництвом О. Шлемко виїздив з пропагандистською метою на гастролі в Чернівецьку область. У 1992 році театр, виконавши свою місію, фактично припинив діяльність. Короткий період діяльності Галицького Молодого театру був ніби спалах на театральному небосхилі України, який запалював у серцях людей волю до свободи і наближав з'яву на карті світу незалежної Української держави.

Ольга ТЕРЕН

Ланцюг єднання. 21.01.1990

ЗІРКИ 130 РОКІВ ТОМУ...

Як ми знаємо, в астрології нічого випадкового не відбувається. Дивлячись на астрологічну карту заснування Товариства «Просвіта» у Львові 1868 року, 8 грудня, переймаєшся повагою до тих людей, котрі заклали фундамент майбутнього авторитету української інтелігенції серед простих людей. Символічно ще й те, що цей фундамент був закладений у Львові. Західна Україна в цілому відповідає знаку Скорпіона, який ревно зберігає свою спадщину (восьмий знак від Овна) і готовий битися за неї до смерті (історія це підтверджує). Але це ще й знак відродження.

Цікаво, що Космос допоміг цій акції. Символічно, що в Стрільці опинилися три планети (Сонце, Сатурн і Меркурій), адже Стрілець відповідає за далекі країни, пропаганду, ідеологію, видавництво і філософію. Як чітко карта відбила прагнення засновників! Ось чому авторитет Львівської «Просвіти» сягав далеко за межі самої України.

Сатурн дав серйозне ставлення Товариства до релігії, філософії, бажання дати вищу освіту в широкому розумінні слова нашій інтелігенції і, головне, високу мораль тих людей і самого Товариства. І ця закладена традиція передавалася наступним поколінням аж до 1939 року. (Ось чому Москва так ненавиділа просвітян і нищила цю традицію неймовірно жорстоко.) Сатурн давав також дисциплінованість і

надзвичайну концентрацію у виконанні своїх обов'язків. Це також давало гордість за свій народ, його долю і турботу про свою репутацію.

Трин від Сатурна до Нептуна дав Товариству вміння уявляти, що потрібно для інтелігенції і народу, вміння розкривати ворожі плани і заглядати в перспективу. Цей аспект давав тим, хто активно працював на теренах просвіти, й військово-стратегічне мислення. Можна бути впевненим, що багато просвітян були в лавах Української Повстанської Армії. Сонце в Стрільці дає ідеалізм і схильність до місіонерства. Ось чому Українська Повстанська Армія користувалася надзвичайною авторитетом серед народу Західної України. З'єднання Меркурія з Сатурном давало логіку всім починанням і конструктивність у рішеннях, а Юпітер в Овні — надзвичайний ентузіазм, бажання оновлення, розуміння ролі творчої сили і бажання поліпшення соціальних, духовних і виховательських умов.

Символічно й те, що Плутон потрапив у Телець (знак України) і став на місце Марса в історичній карті України. Це задавало літературної активності Товариству.

Місяць у Терезах, а він відповідає в цілому за народ, дає високу культуру, повагу до партнерів, вихованість, інтелектуальний розвиток і схильність до мистецтва. Самі тодішні просвітяни проявляли гармонійність і

тонкі почуття. Між іншим, інтереси просвітян сягали також соціальних перетворень і медицини. Марс на початку Діви давав надзвичайну працелюбність. Тобто кожний готовий був розпочинати справу з нуля. Але квадрат до Меркурія викликав і суперечки в тактиці досягнення мети. Це схиляло до гострих публікацій, що викликало інтерес у мас. Безумовно, усі розпочинання підтримувалися релігією. А якщо взяти до уваги, що в Західній Україні переважала греко-католицька церква, яка у філософському і на науковому рівні стояла на голову вище московської православної з сильними догматичними принципами, то можна констатувати великі успіхи роботи цього Товариства.

Таким чином, виходячи з аналізу астрологічної карти Львівської «Просвіти», яка суттєво впливала на думку народу, можна сказати, що вона на голову вище стояла в розвитку від інших угруповань і об'єднань, і якщо б наші східні українці зрозуміли, що несуть просвітяни, то доля України була б іншою, тому що існувала б зовсім інша генерація народу та інтелігенції!

І сьогодні вклоняємося тим ідеалістам і патріотам-галичанам, які через несамовиті жертви відстояли українську душу нашого народу.

Валерій МОСКОВЧЕНКО,
астролог

«Слово Просвіти»

Засновник — Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Ресстраційне свідоцтво № 1007 від 16.03.1993 р.

Головний редактор Любов Голота

Шеф-редактор Павло Мовчан

Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, А. Журавський, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юцик

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Комп'ютерна верстка — Ірина Шевчук

Адреса "Слова Просвіти": 252001, Київ-1, вулиця Музейний, 8. Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, тел. 228-01-30

Індекс 30617. Зам. № 033120112 Наклад 5000

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті «Преса України»